

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

HET PROSTITUTIONELE TRIO: PROSTITUÉE, SOUTENEUR, KLANT

« *La prostitution est incompatible avec la dignité et la valeur de la personne humaine et met en danger le bien-être de l'individu, de la famille et de la communauté.* »¹

1. Prostitutie treffen we niet voor het eerst aan in de maatschappij van de 20ste eeuw, de antieke beschavingen werden reeds met dit fenomeen geconfronteerd². Men kan immers niet ontkennen dat het zeer nauw verbonden is met de menselijke natuur, zowel die van de vrouw als – ook en vooral – die van de man.

Dit veelzijdig probleem bevat een waaier van facetten waaronder het juridische, het criminologische, het sociologische, het psychologische en het morele.

Over prostitueés zwijgt men angstvallig. Nochtans zijn het mensen zoals U en ik; met dezelfde angsten, behoeften, verlangens als U en ik; met dezelfde schreeuw om hun moeder of hun God, met dezelfde honger naar een stukje veiligheid en geborgenheid³.

2. Men onderscheidt verschillende vormen van prostitutie. Enerzijds zijn er vormen van zichtbare en waarneembare prostitutie (o.a. raamprostitutie, straat-

¹ Préambule van het Verdrag van 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie.

² F. HENRIQUES, *The pretence of love, prostitution and society*, I, *Primitive, Classical and Oriental*, Londen, 1965. Zie betreffende de regeling en bestrijding van de prostitutie in enkele Vlaamse steden in de 15e, 16e en 17e eeuw R. VANDER MADE, «La prostitution dans l'ancien Droit belge», *R.D.P.*, 1948-49, 763; *Nov.*, *Droit pénal*, III, *Les infractions, crimes et délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique*, nrs. 6237-6243. Verg. ook J.F. HARTSUIKER, *De souteneur in het Nederlandse recht*, 1965, 7-11.

³ B. USCHI - A. BODART - E. PEERBOOM, *Onderwerp: Jeugdprostitutie*, Amsterdam, 1971, 168-171.

prostitutie), anderzijds vormen van clandestiene prostitutie (o.a. café-prostitutie).

De laatste decennia doken er nog nieuwe vormen op, zoals de berm- of liftprostitutie en de in de pers fel besproken call-girls (zie o.a. het Profumoschandaal in Engeland). In het algemeen weet men weinig over het leven van de call-girls. Zij zijn de « aristocraten » onder de prostitueés. Hun cliënteel bestaat hoofdzakelijk uit zakenlui en belangrijke politieke figuren.

3. De wet geeft geen definitie van de prostitutie. De feitenrechter stelt soeverein vast, dat bepaalde daden feiten van prostitutie zijn, op voorwaarde dat hij aan dit woord zijn gewone betekenis geeft. In deze zin wordt door de Belgische en Franse rechtspraak⁴ en rechtsleer⁵ als prostitutie beschouwd « het gewoonlijk en geregeld toestemmen in het verhandelen van zijn lichaam of in het tegen betaling aangaan van geslachtsbetrekkingen met een onbepaald aantal personen ». Volledige geslachtsbetrekkingen zijn niet vereist, onzedige aanrakingen volstaan. Homosexuelen kunnen dus evengoed prostitutie bedrijven.

4. Prostitutie is een vorm van het ruimere begrip ontucht. Evenals de term prostitutie heeft de wetgever ook het begrip ontucht niet nader bepaald. De rechtspraak meende dat de wetgever bedoelde « tout acte d'immoralité ou de lubricité tendant au dérèglement des mœurs et fait dans les mêmes conditions

⁴ Cass., 24 december 1951, *Pas.*, 1952, I, 217, *Arr. Verbr.*, 1952, 198; Corr. Brussel, 9 juni 1961, *R.D.P.*, 1961-62, 90; Cass., 3 januari 1962, *Pas.*, 1962, I, 614, *R.W.*, 1962-63, 694.

⁵ J.G. MANCINI, *Prostitution et Proxénétisme*, Parijs, 1963, 17; G. HOORNAERT, «La loi du 21 août 1948 supprimant la réglementation officielle de la prostitution», *J.T.*, 1948, 555; A. MARCHAL - J.P. JASPAR, *Droit criminel*, I, Brussel, 1965, nr. 949.

que la prostitution »⁶. In principe is de ontucht slechts strafbaar wanneer ze « scandaleus » is en door haar uitwendige vormen de sociale orde schaadt. Het is slechts door de ontucht te bestraffen dat de wetgever vat krijgt op de prostitutie, aldus HOORNAERT: « il y a, en effet, un degré dans la débauche, une manière dans la débauche qui sont les indices à peu près certains de la prostitution et comme la preuve de la prostitution est difficilement rapportable, la loi se contente de faire de la débauche l'élément du délit »⁷.

5. Het verloop van de prostitutie kan men vergelijken met dat van een toneelstuk. De eerste van de *dramatis personae* die optreedt is de prostituée. Rond deze *puella publica* speelt zich alles af. De meeste prostituées worden gerecruteerd tijdens hun minderjarigheid. Het aantal minderjarige prostituées neemt gestadig toe, dit blijkt uit de statistieken van de jaren 1930-1965. De oorzaken hiervan zijn o.a. de seksuele vrijheid, de soepele opvoeding, de verspreiding van pornografie⁸.

Het is bekend dat in grootsteden zoals Brussel, Antwerpen, Amsterdam en Parijs vele jonge meisjes iedere avond in de wereld van de prostitutie terechtkomen. Eens ingewijd worden zij meestal financieel volkomen afhankelijk van een souteneur en wordt iedere ontsnappingspoging door het milieu eensgezind tegengewerkt⁹. Het is in dit wereldje met aparte wetten, in deze staat in de staat, dat de prostituées gevangen zitten als « gevangenen achter glas ».

6. Achter de schermen van dit schouwspel ziet men « de mannen waarover men meestal niet spreekt ». In onze taal treft men geen woorden aan om hen gezamenlijk of individueel aan te duiden. De Fransen noemen hen « proxénètes ». Hun activiteit – *proxénétisme* – bestaat erin andermans prostitutie te exploiteren of te organiseren met het doel daaruit voordeel te trekken¹⁰.

De proxeneten kunnen ingedeeld worden in vijf categorieën, die eens te meer enkel nauwkeurig in het Frans kunnen weergegeven worden:

- de « recruteur » is hij die vrouwen tot de prostitutie tracht te brengen (artikel 380 bis 1° Sw.);
- de « tenancier » of lokaalhouder is hij die het lokaal exploiteert dat hij de prostituée ter beschikking stelt (artikel 380 bis 2° Sw.). De uitdrukking « het houden van een ontuchthuis » vat de feitenrechter op in zijn gewone betekenis, nl. het feit vrouwen van lichte zeden te herbergen en met opzet profijt te ha-

- len uit hun ontucht, hetzij door een deel van de prijs, die ze voor hun ontucht eisen, op te strijken, hetzij door er een ander rechtstreeks voordeel uit te trekken. Alleen deze interpretatie strookt met de geest en impliciet met de tekst van artikel 380 bis 2° Sw.¹¹;
- de « entremetteur » of bemiddelingsagent is hij die clandestien vrouwen bezorgt aan wie erom verzoekt;
- de « trafiquant » of trafikant is hij die ontuchthuizen voorziet van vrouwen (artikel 380 bis 1° Sw.);
- de « souteneur » is hij die geheel of gedeeltelijk leeft op kosten van een persoon van wie hij de ontucht exploiteert, en deze persoon helpt en bijstaat (artikel 380 bis 3° Sw.).

Uit de rechtspraak blijkt dat de souteneur vaak al deze activiteiten in zijn persoon verenigt.

Deze geheel aparte wereld is goed georganiseerd, heeft zijn « principes » en beschikt over macht. Proxeneten zijn kapitalisten, en zoals al wie kapitaal bezit zullen zij investeren in andere winstgevendende bedrijven (bijv. speelhuizen, dancings, nachtclubs, hotels e.d.)¹².

7. De klant speelt slechts een bijrol in het drama.

Volgens het Kinsey-rapport komt 69 % van alle mannen die zich tot de prostitutie wenden slechts eenmaal in hun leven als klant in betrekking met een prostituée¹³.

De klant is de enige van het prostitutie trio, die altijd vrijuit gaat. Nog nooit in de geschiedenis werd hij door een wetsartikel strafbaar gesteld. Hij is dan ook niet bang voor wettelijke sancties, maar voor ontdekking door zijn vrouw!¹⁴

Welke houdingen kan de wetgever tegenover de prostitutie aannemen?

8. Bijna iedereen is het erover eens dat de prostitutie een sociale plaag is. De meningsverschillen rijzen pas als men het gaat hebben over de te volgen tactiek om deze plaag te bestrijden. Er zijn drie systemen¹⁵:

Het *reglementarisme* ziet in de prostitutie een noodzakelijk kwaad. « *Prostitution is a necessary evil. A protection for our daughters and sisters, as long as we have bachelors. Should be harried without pity. It is impossible to go out with one's wife owing to the presence of these women on the boulevards. Are always poor girls seduced by wealthy bourgeois* »¹⁶.

¹¹ Corr. Dendermonde, 5 september 1962, *R.W.*, 1963-64, 674; Hof Gent, 28 november 1962, *R.W.*, 1963-64, 672.

¹² L. LAMINE, « Recht en prostitutie », *Jura falconis*, 1970-71, 118.

¹³ J.G. MANCINI, a.w., 79.

¹⁴ F.J.H. WONG LUN HING, *Prostitutie, liefde en huwelijk, een poging tot verheldering*, Amsterdam, 1967, 57-64.

¹⁵ *Revue internationale de politique criminelle*, nr. 13, oktober 1958, geciteerd in R.D.P., 1958-59, 980.

¹⁶ FLAUBERT, *Dictionary of Accepted Ideas*, translated by JACQUES BARRUM, geciteerd in M. SEYMOUR-SMITH, *Fallen women, a sceptical enquiry into the treatment of prostitutes, their clients and their pimps in literature*, Bexhill-on-Sea, 1969.

⁶ Hof Brussel, 20 oktober 1934, *R.W.*, 1935-36, 234; Cass., 14 oktober 1935, *Pas.*, 1935, I, 365; Kindert. Tongeren, 14 januari 1950, *R.W.*, 1952-1953, 247; Corr. Brussel, 11 december 1964, *J.T.*, 1965, 74; Corr. Luik, 17 november 1965, *J.T.*, 1966, 134; Cass., 22 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 293, *Pas.*, 1972, I, 292.

⁷ G. HOORNAERT, a.w., *J.T.*, 1948, 555.

⁸ *Statistisch Jaarboek voor België*, Boekdeel 91, 1971, Ministerie van Economische Zaken Brussel, 191.

⁹ J.G. MANCINI, a.w., 54-56, 86-87.

¹⁰ J.G. MANCINI, a.w., 81-85.

Boven de clandestiene prostitutie verkiest het een wettelijk geregeld systeem van medische en administratieve controle, vandaar : inschrijving in een register, controle van een geneesheer en van de zedenpolitie. Deze voorschriften moeten strikt toegepast worden en een weigering leidt tot bestraffing¹⁷.

THEODORE DE FÉLICE, secretaris van de internationale Abolitionistische Federatie onderscheidt hierbij nog het strikte reglementaristische systeem en het gematigde.

Het *prohibitionisme*. Volgens deze stelling is de prostitutie een misdrijf. Het kwaad moet met wortel en al worden uitgeroeid : prostituées, klanten en proxeneten moeten worden opgespoord en streng gestraft.

Het *abolitionisme* is de aartsvijand van het reglementarisme. Zijn voornaamste doel is de reglementering af te schaffen (vandaar zijn naam). « En droit, la prostitution n'existe plus depuis son abolition en tant que délit », aldus VAN HAECHT¹⁸.

De strijd tegen de prostitutie is echter zeer moeilijk wegens de grote vraag naar prostituées en het handig optreden van machtige proxeneten. Daarom wil het abolitionistische systeem rechtstreeks het proxenetisme aanvallen, want de band tussen prostituee en souteneur is zeer hecht¹⁹.

« Dans l'état actuel des choses, le problème dominant n'est pas celui de la prostitution, c'est celui du proxénétisme », aldus MAYER²⁰.

Deze systemen worden verschillend beoordeeld. Sommigen menen, dat de reglementaristen de maatschappij moreel, sociaal en economisch ondergraven ; anderen dat de prohibitionisten afbreuk doen aan een elementair menselijk recht nl. de seksuele vrijheid, die behoort tot de particuliere levenssfeer van de mens en gewaarborgd wordt door artikel 12 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (10 december 1948). Het abolitionisme wordt door velen wegens zijn genuanceerdheid als het meest doeltreffend systeem beschouwd. Steeds meer landen hebben het abolitionistische systeem aangenomen, dit overigens in overeenstemming met het Verdrag van 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en de exploitatie van eens anders ontucht (2 december 1949, Uno-Assemblée). Door België werd dit niet self-executing verdrag bekrachtigd bij de Wet van 6 mei 1965 (B.S., 13 augustus 1965)²¹.

¹⁷ Cass., 24 oktober 1866, *Pas.*, 1867, I, 11.

¹⁸ A. VAN HAECHT, « Image et statut de la prostituée. Essai d'intégration de la prostitution dans le système social global », *R.D.P.*, 1971-72, 853.

¹⁹ A. HIJMANS, *Vrouw en man in de prostitutie, een sociologisch-psychologische studie*, 's-Gravenhage, 1956, 67.

²⁰ D. MAYER, voorwoord van het in voetnoot 5 geciteerde werk van J.G. MANCINI, blz. 6.

²¹ Art. 1 van het Verdrag luidt : « De partijen bij deze overeenkomst komen overeen ieder persoon te straffen, die, ten einde eens anders driften te voldoen : 1. Een ander persoon, zelfs met zijn toestemming aanwerft, meeneemt of wegbrengt met het oog op het plegen van prostitutie. 2. De

De evolutie van de Belgische wetgeving sinds 1867

9. België had achtereenvolgens het systeem van de officiële reglementering van de prostitutie en het abolitionistische systeem, ingevoerd door de Wet van 21 augustus 1948 (B.S., 13-14 september 1948, blz. 7352).

Onder beide systemen werd de prostitutie als zodanig nooit als misdrijf beschouwd.

In de reglementaristische periode kan men onderscheid maken tussen de administratieve reglementering en de strafrechtelijke beteugeling²².

Vóór de Wet van 21 augustus 1948 was de administratieve reglementering van de prostitutie gebaseerd op artikel 96 van de Gemeentewet van 30 maart 1836²³, gewijzigd door artikel 19 van de Wet van 30 december 1887 (B.S., 4 januari 1888).

Het College van Burgemeester en Schepenen was belast met het toezicht op de personen en de plaatsen, waar men zich aan ontucht overleverde en kon met het oog daarop maatregelen nemen om de gezondheid, de zedelijkheid en de openbare rust te verzekeren. De gemeenteraad vaardigde de nodige reglementen uit, maar de inbreuken op deze reglementaire bepalingen werden slechts gestraft met politiestrafen. De gemeentelijke overheden verplichtten de publieke vrouwen zich in te schrijven op lijsten en zich te onderwerpen aan een geneeskundig onderzoek. Krachtens het principe van de gemeentelijke autonomie (artikel 108 G.W.) hadden de gemeentelijke overheden niet de verplichting de prostitutie te reglementeren. Ze oordeelden soeverein of het opportuun was in te grijpen.

In de gemeenten die de abolitionistische theorie huldigden, bestond er geen reglementering. In de andere behelsde de reglementering enerzijds controle op de publieke vrouwen en anderzijds controle op de huizen van prostitutie. Deze controle bestond uit een aangifte aan en een voorafgaande machtiging van het college, het verbod prostituées tegen hun zin in zulke

prostitutie exploiteert van een ander persoon, zelfs met zijn toestemming.» En art. 2 : « De partijen bij deze overeenkomst komen eveneens overeen ieder persoon te straffen die : 1. Een huis van prostitutie houdt, leidt of wetens financiert of daarin bijdraagt. 2. Een grond of een andere plaats geheel of gedeeltelijk huurt of wetens in huur geeft met het oog op eens anders prostitutie. »

²² J. CONSTANT, « Réglementation administrative et répression pénale en matière de prostitution et de proxénétisme », *Rev. dr. internat. et dr. comp.*, 1962, 417-422.

²³ Art. 96 Gemeentewet : « Au collège de bourgmestre et échevins appartient la surveillance des personnes et des lieux notoirement livrés à la débauche. Il prend à cet effet les mesures propres à assurer la sûreté, la moralité et la tranquillité publiques. Le conseil fait à ce sujet tels règlements qu'il juge nécessaires et utiles. » De Wet van 30 december 1887 verving het woord « sûreté » door het woord « santé », hetgeen de medische controle en de fiche mogelijk maakte !

huizen te houden en de verplichting een taks te betalen²⁴.

De activiteit van de souteneur werd niet bestraft. De souteneurs ressorteerden onder de Wet van 27 november 1891 tot beteugeling van de landloperij (*B.S.*, 3 december 1891). Deze « bijlopers van ontuchtige vrouwen » werden gelijkgesteld met de landlopers en door de vrederechter ter beschikking van de regering gesteld, doch ze konden tegen deze beslissing verzet of hoger beroep aantekenen en dit binnen termijnen bepaald bij het Wetboek van Strafvordering²⁵.

Wat de strafrechtelijke beteugeling betreft werd in de oorspronkelijke redactie van het Strafwetboek van 1867 enkel strafbaar gesteld « de opwekking van minderjarigen tot ontucht. »

Onder invloed van twee sociale fenomenen werd hoofdstuk VI, titel VII van boek II Sw. radicaal gewijzigd :

a) de uitbreiding van de criminaliteit op internationaal niveau. Om deze uitbreiding te bestrijden werden er te Parijs op 18 mei 1904 en 4 mei 1910 twee internationale verdragen gesloten ter bestrijding van de zogenaamde « traite des blanches ». Vele regeringen hebben deze verdragen geratificeerd en hun nationale wetgeving ermee in overeenstemming gebracht. In België gebeurde dit door de Wet van 26 mei 1914 (*B.S.*, 10 juni 1914), die de artikelen 379, 381 en 382 van het Strafwetboek wijzigde.

De voor de toepassing van de artikelen 379 en 380 door het Strafwetboek van 1867 gestelde vereiste van het gewontemisdrijf verdwijnt. Een enkel feit volstaat, waardoor het opsporingswerk wordt vergemakkelijkt. Bovendien werd strafbaar gesteld: het « dwangmatig » aanwerven, meenemen of wegbrengen van personen, meerderjarigen of minderjarigen met het oog op het plegen van ontucht of prostitutie (artikel 380 bis Sw.). De Wet van 25 mei 1935 heeft artikel 380 bis Sw. aangepast aan de bepalingen van de Conventie van Genève van 11 oktober 1933, ter bestrijding van de « traite des femmes majeures », in die zin dat de vereiste van dwang voor de internationale handel in meerderjarige vrouwen verviel²⁶.

b) de afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie door de Wet van 21 augustus 1948 (*B.S.*, 13-14 september 1948, blz. 7352). Deze wet, die zowel in de Kamer als in de Senaat unaniem werd

aangenomen, voerde in België het abolitionisme in²⁷. In navolging van Frankrijk en vooruitlopend op het Verdrag van 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en de exploitatie van eens anders ontucht, werd de oorlog aan de proxeneten verklaard.

De grote innovatie van deze wet was de afschaffing van artikel 96 van de Gemeentewet van 30 maart 1836, gewijzigd door de Wet van 30 december 1887. De reglementerende bevoegdheid werd grotendeels aan de gemeenten onttrokken, zodat zij nog slechts een subsidiaire rol vervullen. Artikel 1 lid b van de Wet van 1948 luidt immers als volgt :

« Door de gemeenteraden kunnen verordeningen tot aanvulling van deze wet genomen worden, indien ze tot doel hebben de « openbare zedelijkheid » en de « openbare rust » te verzekeren ». (Niet meer de openbare gezondheid; de strijd tegen de geslachtsziekten is geregeld door het Wetsbesluit van 24 januari 1945). Niettegenstaande de afschaffing van het gemeentelijk toezicht op de prostitutie bleef artikel 11 van het Wetsbesluit van 14 november 1939 van kracht²⁸. Het in dit artikel bedoelde verbod zal voortaan bij toepassing van artikel 90 in fine van de Gemeentewet door de burgemeester moeten worden uitgevaardigd²⁹.

De Wet van 21 augustus 1948

10. De Wet van 21 augustus 1948 beperkte niet alleen de gemeentelijke bevoegdheid inzake prostitutie, maar zij wijzigde ook enkele artikelen van het Strafwetboek. De wetgever wilde immers doortastend beteugelen :

a) *De uitbuiting van de ontucht en de prostitutie door een persoon ten opzichte van een andere.*

Het is een verheugend verschijnsel vast te stellen dat sinds 1948 de strijd tegen de proxeneten ernstiger wordt aangepakt en dat het gerecht niet langer machteloos staat tegenover de echte profiteurs van de prostitutie.

Deze strijd is uiterst moeilijk. Een beschuldiging moet bijzonder stevig opgebouwd worden om een pooier tegen de grond te krijgen. Bij de jacht op souteneurs blijken deze grote schulddigen vaak spoorloos

²⁷ R. SCREVENs - P. DE CANT, « Loi du 21 août 1948 supprimant la réglementation officielle de la prostitution », *R.D.P.*, 1948-49, 170.

²⁸ Krachtens art. 11 mogen de gemeentebesturen de verkoop van dranken verbieden in huizen bewoond door een of meer personen veroordeeld wegens zedenbederf van minderjarigen, wegens ontucht of wegens het houden van een huis van geheime ontucht; het verbod verliest zijn uitwerking na twee jaar, indien het niet hernieuwd wordt. Opdat het gemeentebestuur tot de sluiting zou kunnen overgaan, moeten de feiten van ontucht niet met alle stelligheid bewezen zijn; een ernstig vermoeden is voldoende.

²⁹ CORR. HASSALT, 7 december 1954, *R.W.*, 1954-55, 1267. Zie ook : Raad van State, 13 december 1954, *R.W.*, 1954-55, 1257.

²⁴ CORR. BRUGGE, 3 januari 1936, *R.W.*, 1934-35, 934; CORR. DENDERMONDE, 26 juni 1936, *R.W.*, 1937-38, 595; RB. HASSALT, 10 juli 1936, *R.W.*, 1936-37, 727; CORR. BRUGGE, 28 januari 1937, *R.W.*, 1936-37, 973; HOF GENT, 24 maart 1937, *R.W.*, 1936-37, 1359.

²⁵ L. LAMINE, « Recht en prostitutie », *Jura falconis*, 1970-71, 119; verg. ook J.F. HARTSUIKER, *a.w.*, 12-22.

²⁶ J.M. POUPART, « Les problèmes de la délinquance sexuelle sous leurs aspects médico-psychologiques et juridiques, Prostitution ou Corruption de la jeunesse », *R.D.P.*, 1964-65, 813.

te kunnen verdwijnen³⁰. Het nieuwe artikel 380 bis bestraft vooreerst iedere vorm van recruterings en trafiek, zelfs met toestemming van de vrouw. De constitutionele elementen van dit misdrijf (art. 380 bis 1°), treffen we aan in rechtsleer³¹ en rechtspraak³². Het Hof van Beroep te Brussel omschrijft ze in een arrest van 1962 als volgt: « Attendu que l'infraction prévue par cette disposition requiert notamment que son auteur ait commis un acte matériel d'embauchage, d'entraînement ou de détournement, qui peut consister soit dans le recrutement de femmes en vue de la prostitution, activité qui entre dans ce qu'il est convenu d'appeler la « traite des blanches », soit dans l'engagement d'une personne en vue de la débauche et de la prostitution par le tenancier d'une maison de débauche ou par celui qui désire tenir une telle maison »³³. De poging is hier, en hier alleen strafbaar gesteld.

Verder viseert artikel 380 bis 2° de lokaalhouder. De bedoeling van de wetgever was hierbij duidelijk niet de prostitutie als zodanig te vervolgen, maar wel de uitoefening ervan te bemoeilijken. Voor de toepasselijkheid van dit artikel, is een permanente exploitatie vereist. « Houden » duidt op het bestaan van een georganiseerde inrichting. We staan hier dus voor een voortdurend misdrijf. Volgens de parlementaire documenten werden als huizen van ontucht beschouwd: « les maisons closes, les maisons de rendez-vous, les maisons de passe et les maisons de débauche clandestine »³⁴.

Er is geen bovenmatige huurprijs vereist. Toch is er een vergoeding noodzakelijk, anders is « het houden van een huis van ontucht of prostitutie » niet strafbaar³⁵. Op grond van artikel 380 bis 2° Sw. werd veroordeeld de barhouder die onzedige aanrakingen toeliet op zijn serveuses³⁶. In tegenstelling met artikel 380 bis 1° Sw. is hier geen *dolus specialis* vereist. Het houden van zulke huizen volstaat. Het is voldoende dat de dader het voornemen had het feit te plegen en de gevolgen ervan te verwezenlijken, welke ook de bedoeling is geweest die hem daartoe heeft aangezet³⁷. Het houden van een huis van ontucht of pros-

³⁰ D. RENDERS - P. POLDER, *Gevangenen achter glas, het verhaal van de directrice van een readaptatie-oord voor prostituées*, Hasselt, 1967, 81-97.

³¹ A. MARCHAL - J.P. JASPAR, *Droit criminel*, I, nrs. 214-219; *Parl. Doc.*, Kamer, 1946, nr. 249, blz. 26.

³² Cass., 13 mei 1963, *Pas.*, 1963, I, 974.

³³ Hof Brussel, 15 maart 1962, *J.T.*, 1962, 240.

³⁴ *Parl. Doc.*, Kamer, 1946, nr. 249. Corr. Brussel, 28 november 1949, *R.D.P.*, 1949-50, 1124; Hof Brussel, 8 april 1950, *R.D.P.*, 1949-50, 1126, met noot R. SCREVEN (het cassatieberoep tegen dit arrest werd verworpen door Cass., 26 juni 1950); Cass., 17 januari 1955, *Pas.*, 1955, I, 505, *Arr. Cass.*, 1955, 377.

³⁵ Corr. Tongeren, 16 juni 1953, *R.W.*, 1953-54, 268.

³⁶ Corr. Luik, 17 november 1965, *J.T.*, 1966, 134; Corr. Brussel, 9 juni 1961, *R.D.P.*, 1961-62, 90.

³⁷ Cass., 10 maart 1953, *R.W.*, 1953-54, 327; Cass., 5 mei 1958, *R.W.*, 1959-60, 687; Cass., 14 december 1959, *Pas.*, 1960, I, 440; Cass., 27 januari 1964, *Pas.*, 1964, I, 561.

titutie heeft niet alleen betrekking op degene die « andermans » ontucht exploiteert, maar ook op de vrouw die, tegen betaling, « zichzelf » aan ontucht overlevert, hetzij in eigen huis, hetzij in een gehuurde plaats. De vrouw trekt dus voordeel uit haar « eigen » ontucht³⁸. De activiteit van de lokaalhouder verschilt van die van de souteneur (artikel 380 bis 3° Sw.). De bron van hun inkomsten is dezelfde, maar de middelen waarmee ze geld uit de ontucht trekken verschilt. De lokaalhouder strijkt in akkoord met de prostituee de huurprijs op van het verhuurde goed. De hoedanigheid van de souteneur impliceert dwang nl. « une domination coercitive »³⁹.

Souteneur is één van de weinige begrippen die de wet definieert. Waarom? Uit de parlementaire geschiedenis van de Wet van 21 augustus 1948 (*Pasin.* 1948, blz. 564) blijkt, dat de in artikel 2,1 van die wet gegeven omschrijving van de souteneur enkel tot doel heeft « de werkzaamheid van de souteneur te doen uitkomen in vergelijking met de andere proxeneten en inzonderheid met de houders van huizen van ontucht of prostitutie, vermits deze eigenlijk niet leven op de kosten van het door hen geëxploiteerde personeel, maar hun winst uit hun inrichting halen »⁴⁰. De rechtspraak licht het begrip souteneur nader toe⁴¹. Schijnberoepen die de ware activiteit verdoezelen bieden de souteneur geen bescherming daar op voorstel van een speciale Uno-commissie te woorden « of ten dele » in de definitie werden ingelast⁴².

Een cassatiearrest van 1967 stelde duidelijk dat het constitutionele element van het misdrijf volgens artikel 380 bis 3° Sw., bestaat in het opstrijken door de souteneur van een deel van het geld dat de prostituee uit haar prostitutie haalt. Alleen de passieve zijde van het souteneurschap wordt dus strafbaar gesteld en niet het actief gebruik maken van dwangmiddelen en bedreigingen ten aanzien van de prostituee⁴³. De wet is gebrekkig, want de « bescherming » (de « soutien » vanwaar de naam komt) verleend aan de vrouw, wordt geheel buiten beschouwing gelaten⁴⁴.

Het is voldoende dat de souteneur weet dat de vrouw zich prostitueert. De *dolus generalis* is alleen vereist. De wet maakt geen onderscheid tussen de seksen. In artikel 380 bis 3° Sw. is verder een speciale

³⁸ Hof Gent, 28 november 1962, *R.W.*, 1963-64, 672.

³⁹ Corr. Bergen, 24 maart 1970, *J.T.*, 1970, 381; *Parl. Doc.*, Kamer, 1946, nr. 249, blz. 18.

⁴⁰ Cass., 9 mei 1955, *Pas.*, 1955, I, 978, *Arr. Verbr.*, 1955, 745.

⁴¹ Hof Brussel, 26 december 1951, *R.W.*, 1952-53, 599; Cass., 18 november 1957, *Pas.*, 1958, I, 285, *Arr. Cass.*, 1958, 157. Verg. voor het Nederlandse recht J.F. HARTSUIKER, a.w., 23-36.

⁴² A. MARCHAL - J.P. JASPAR, *Droit criminel*, I, nr. 965.

⁴³ Cass., 24 mei 1967, *R.D.P.*, 1966-67, 939; Cass., 10 juli 1958, *Pas.*, 1958, I, 1223, *Arr. Cass.*, 1958, 888; Corr. Brussel, 9 juni 1961, *R.D.P.*, 1961-62, 90.

⁴⁴ R. SCREVEN - P. DE CANT, « La répression du proxénétisme », *R.D.P.*, 1961-62, 153.

sanctie tegen de souteneur opgenomen, nl. de terbeschikkingstelling van de regering⁴⁵. Deze sanctie werd regelrecht overgenomen uit de Wet van 27 november 1891 op de landloperij (*B.S.*, 3 december 1891), artikel 8 § 2-3. De wet van 1948 bracht de souteneur onder toepassing van de strafwet⁴⁶.

Het misdrijf moet niet noodzakelijk gepleegd worden op de plaats waar de prostitutie wordt uitgeoefend. De Belgische rechtbanken zijn bevoegd wanneer de bestanddelen van het misdrijf in België, o.m. het feit van geheel of ten dele op kosten van een prostituée te leven, vervuld zijn^{47, 48}.

Ten slotte bestraft artikel 380 bis 4° Sw. het feit « gewoonlijk eens anders ontucht of prostitutie te exploiteren » op enig andere wijze dan in de voorafgaande paragrafen wordt bepaald⁴⁹. Dit betekent dat de dader direct of indirect voordeel moet trekken uit deze ontucht of prostitutie. Er bestaat discussie over de vraag of het voordeel al dan niet abnormaal moet zijn, ingeval de verdachte goederen of diensten heeft verleend die hij ook kon verlenen buiten het kader van de prostitutie (het betreft meestal bar- en hotelhouders). Het Hof van Cassatie opteerde in 1964 voor de eerste oplossing⁵⁰.

Het betreft een gewoontemisdrijf. De politie moet trachten minstens driemaal het bewijs te leveren van een feit dat aantoonde dat iemand andermans prostitutie exploiteert⁵¹. De wet vereist niet dat de dader van deze exploitatie zijn beroep maakt. Het is voldoende dat verschillende feiten zich in een relatief korte termijn voordoen. De beoordeling of de vereiste « gewoonte » aanwezig is, komt aan de rechtbanken toe. De gewoonte zal blijken uit de concrete omstandigheden⁵². Artikel 380 bis 4° Sw. vergt geen *dolus specialis* (bijzonder opzet), de « wil » eens anders ontucht of prostitutie te exploiteren is voldoende⁵³. De kennis – bijv. het wetens verhuren van een onroerend goed aan een persoon die zich aan ontucht of prostitutie overlevert – impliceert niet noodzakelijk de wil eens anders ontucht of prostitutie te exploiteren⁵⁴.

b) *De aansporing tot ontucht en de publiciteit*

Artikel 380 ter Sw. bestraft proxeneten die iemand gevangen houden of tot ontucht dwingen. De lokaalhouder kan zich schuldig maken aan beide misdrijven, de souteneur enkel aan het laatste. Er is een zekere tijdsduur vereist en het slachtoffer moet de wil te kennen gegeven hebben de inrichting te verlaten. Er is geen *dolus specialis* vereist, want de verdachte moet niet handelen om andermans passies te bevredigen. Het is voldoende dat hij dwang uitoefent.

Artikel 380 quater Sw. stelt het ronselen van klanten en de publiciteit inzake prostitutie strafbaar⁵⁵. Prostitutie op zichzelf is geen misdrijf. Alleen de openbare provocatie tot ontucht wordt bestraft⁵⁶. Het bedoelde moet duidelijk kenbaar gemaakt worden: men vraagt met een onbekende geslachtsgemeenschap, hetzij om de geslachtsgemeenschap (de klant), hetzij om het geld (de prostituée). Volgens een bepaalde rechtspraak is de vrouw die alleen maar de aandacht op zich trekt, niet strafbaar⁵⁷. De man die in een drukke straat heen en weer loopt, aldus opgemerkt en aangeklampt wordt door een prostituée, kan niet beweren publiek te zijn geprovoceerd⁵⁸. Hieruit kan men afleiden dat de man die een vrouw aanspreekt, die zich gewoon laat opmerken, ook niet strafbaar is. Deze zienswijzen zijn echter betwist. De provocatie moet gericht zijn tot een welbepaald persoon en dit door een positieve daad, nl. woorden, gebaren of tekens. De geestesgesteltnis en de voorafgaande bedelingen van de aangezette persoon hebben geen belang⁵⁹. De aanzetting tot ontucht kan bestaan buiten elke veiligheid⁶⁰. Deze bepaling maakt ook geen onderscheid tussen de seksen⁶¹.

Lid 2 heeft het gebruik van publiciteitsmiddelen op het oog. Publiciteit kan gemaakt worden via de krant of via uithangborden of met elk middel dat de bedoeling openbaart. Bij lid 2 worden strengere straffen dan bij lid 1 opgelegd, omdat langs de publiciteit een groter aantal personen kunnen worden bereikt en derhalve dit misdrijf een groter gevaar voor de bevolking oplevert.

Artikel 380 quater Sw. heeft geen ander doel dan de straten te zuiveren van al wat te flagrant naar pros-

⁴⁵ *Nov.*, *Droit pénal*, III, nrs. 6274-6277.

⁴⁶ R. SCREVENNS - P. DE CANT, « Loi du 21 août 1948 supprimant la réglementation officielle de la prostitution », *R.D.P.*, 1948-49, 166.

⁴⁷ Cass., 18 november 1957, *Pas.*, 1958, I, 285, *Arr. Cass.*, 1958, 157; Cass., 7 oktober 1969, *Pas.*, 1970, I, 123.

⁴⁸ R. SCREVENNS - P. DE CANT, « La répression du proxénétisme », *R.D.P.*, 1961-62, 128.

⁴⁹ Cass., 19 februari 1968, *Pas.*, 1968, I, 757.

⁵⁰ Cass., 27 januari 1964, *Pas.*, 1964, I, 561.

⁵¹ Cass., 23 april 1956, *Pas.*, 1956, I, 887, *Arr. Cass.*, 1956, 698.

⁵² Corr. Tongeren, 17 januari 1950, *R.W.*, 1950, 1949-50, 1068.

⁵³ Zie de verklarende nota's van de regering tot staving van de amendementen bij het oorspronkelijk wetsvoorstel, *Pasin.*, 1948, 565-566.

⁵⁴ Cass., 26 september 1955, *Pas.*, 1956, I, 38, *R.W.*, 1955-56, 1613.

⁵⁵ *De gemeentebesturen en de openbare zedelijkheid*, Levensadel-uitgaven, 1966, 18-24.

⁵⁶ J.M. POUPART, « Les problèmes de la délinquance sexuelle sous leurs aspects médico-psychologiques et juridiques, Prostitution et Corruption de la jeunesse », *R.D.P.*, 1964-65, 816; R. SCREVENNS, « La loi supprimant la réglementation de la prostitution et son application », *R.D.P.*, 1952-53, 568.

⁵⁷ Hof Brussel, 12 januari 1966, *J.T.*, 1966, 208.

⁵⁸ Corr. Brussel, 30 september 1967, *J.T.*, 1967, 611; A. MARCHAL, « Périculosité physique et psycho-mentale en droit pénal belge », *J.T.*, 1968, 642.

⁵⁹ Cass., 3 maart 1958, *Pas.*, 1958, I, 724, *Arr. Cass.*, 1958, 470.

⁶⁰ Cass., 19 januari 1959, *Pas.*, 1959, I, 499, *Arr. Cass.*, 1959, 398.

⁶¹ *Parl. Doc.*, Kamer, 1946, nr. 249, blz. 34-35.

titutie zweemt. Speciale agenten zijn belast met het toezicht op de handelingen van verdachte personen, die op straat hun klanten ronselen⁶². Naast de proxeneten en de prostituees zijn ook de klanten door dit artikel bedoeld⁶³.

11. Hoofdstuk VI van titel VII van boek II Sw. behandelt zowel « Bederf van de jeugd » als « Prostitutie ». De artikelen 379 en 380 hebben vooral betrekking op bederf van de jeugd, daar het hier gaat om minderjarigen die tot ontucht gebracht worden. Wie zich hieraan schuldig maakt valt onder toepassing van artikel 379 Sw., indien de toestand van minderjarigheid hem bekend was op het ogenblik van het plegen van het misdrijf. Is de toestand van minderjarigheid hem niet bekend « door zijn nalatigheid » dan valt de schuldige onder toepassing van artikel 380 Sw.⁶⁴.

Deze artikelen worden hier niet verder besproken, daar zij slechts een nevenaspect van het probleem van de prostitutie betreffen.

12. Ook artikel 381 Sw. wordt hier niet besproken. In de gepubliceerde rechtspraak vonden wij geen gevallen, waarin dit artikel werd toegepast.

13. De bijkomende straffen, die het voorwerp uitmaken van art. 382 Sw., dat echter niet geldt voor de misdrijven van art. 380 quater Sw.⁶⁵, zijn :

- de verplichte ontzetting van sommige burgerlijke en politieke rechten ;
- de facultatieve ontzetting uit het recht bepaalde beroepen uit te oefenen gedurende een jaar tot drie jaar.

De lijst van de beroepen is zeker onvolledig. Een badinrichting en een sauna zouden er niet in mistaan. Daarin ontbreekt ook het hotel en het verhuren van gemeubileerde kamers, voorgesteld door Mevrouw CISELET in de senaatszitting van 19 februari 1952⁶⁶. Naast het persoonlijk of door bemiddeling van een zaakvoerder houden van bedoelde zeven inrichtingen is het verboden « er in welke hoedanigheid ook werkzaam te zijn ». Deze uitdrukking beoogt elke tussenkomst in de exploitatie van een drankgelegheid,

een bureau voor arbeidsbemiddeling, enz., al wordt ze kosteloos en uit dienstvaardigheid gepresteerd. Artikel 382, lid 3 Sw. vereist noch een dienstcontract, noch herhaling van feiten, noch winstoomerker⁶⁷.

De opstellers van de Wet van 21 augustus 1948 hadden in artikel 382, lid 3 de uitdrukking « te rekenen van het verstrijken van hun straf » niet gedefinieerd. Dit bracht vele toepassingsmoeilijkheden mee⁶⁸. De nieuwe redactie van artikel 382 Sw. beoogde daarom een einde te maken aan deze moeilijkheden. Er werd uitdrukkelijk onderscheid gemaakt tussen het tijdstip waarop het verbod uitwerking heeft (lid 5) en de berekening van de duur van het verbod (lid 4). Het verbod heeft gevolg met ingang van de dag waarop de op tegenspraak of bij verzet gewezen veroordeling onherroepelijk is geworden (artikel 382, lid 5 en artikel 34 Sw.). De termijn begint te lopen op de dag dat de veroordeelde zijn straf heeft ondergaan of dat zijn straf verjaard is, en in geval van voorwaardelijke invrijstelling, voor zover deze laatste niet ingetrokken wordt (artikel 382, lid 4).

De twee laatste leden werden ingevoegd door artikel 1 van de Wet van 28 juli 1962 (*B.S.*, 5 september 1962). De daarin vervatte regeling is die van de casatiearresten van 9 januari en 26 juni 1961. Het Hof besliste « qu'en ajoutant par la loi du 21 août 1948 à l'article 382 du Code pénal un troisième alinéa, instituant une nouvelle espèce d'interdiction, le législateur a entendu soumettre cette peine aux mêmes règles que celles qui régissent l'interdiction visée au premier alinéa du même article, c'est-à-dire les règles de l'article 34, dont le second alinéa dispose que l'interdiction, donc, en vertu du premier alinéa, la durée court du jour où le condamné a subi ou prescrit sa peine, produit en outre ses effets à compter du jour où la condamnation contradictoire ou par défaut est devenue irrévocable »⁶⁹. De leden 4 en 5 van artikel 382 Sw. nemen de tekst over van artikel 34 Sw., maar voegen er een bepaling in verband met de voorwaardelijke invrijstelling aan toe. Op 20 december 1961 dienden MOREAU DE MELEN, ROLIN en DE BAECK bij de Senaat een wetsvoorstel in⁷⁰ dat er o.a. toe strekte deze regeling wettelijk te bekrachtigen, omdat er kritiek was op uitgebracht : de rechtspraak had de duur van de straffen verlengd. Nog altijd is dit probleem niet volledig geregeld. Inderdaad, het geval van veroordeling met uitstel van tenuitvoerlegging werd niet behandeld. Er zijn twee mogelijkheden :

⁶⁷ Cass., 25 maart 1957, *Pas.*, 1957, I, 896 met noot L.D., *Arr.*, *Cass.*, 1957, 620.

⁶⁸ Corr. Nijvel, 12 mei 1953, *Pas.*, 1953, III, 88 ; Cass., 16 oktober 1950, *R.D.P.*, 1950-51, 352.

⁶⁹ Cass., 9 januari 1961, *Pas.*, 1961, I, 499 ; Cass., 26 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1183. Zie ook : Corr. Brussel, 29 juni 1962, *J.T.*, 1962, 661 met noot J. DU JARDIN ; Hof Gent, 29 juni 1962, *R.W.*, 1962-63, 2171.

⁷⁰ *Parl. Doc.*, Senaat, 1961-62, nr. 69.

⁶² Corr. Brussel, 30 april 1951, *J.T.*, 1951, 323.

⁶³ J. MALLIE, « La provocation à la prostitution », *J.T.*, 1960, 664.

⁶⁴ Hof Brussel, 23 december 1837, *Pas.*, 1837, II, 275 ; Cass., 28 februari 1898, *Pas.*, 1898, I, 99 ; Hof Brussel, 20 oktober 1934, *R.W.*, 1935-36, 234 ; Cass., 14 oktober 1935, *Pas.*, 1935, I, 365 ; Cass., 11 december 1951, *Arr. Verbr.*, 1952, 167, *Pas.*, 1952, I, 184 ; Cass., 12 december 1960, *Pas.*, 1961, I, 392 ; Corr. Luik, 22 februari 1961, *J.T.*, 1961, 460 ; Cass., 25 maart 1963, *Pas.*, 1963, I, 801 ; Corr. Brussel, 11 december 1964, *J.T.*, 1965, 74 ; Hof Brussel, 12 mei 1965, *J.T.*, 1966, 243 ; Corr. Brussel, 31 december 1966, *J.T.*, 1967, 299 met noot J. MESSINE. Zie de voorbereiding van de Wet van 21 augustus 1948 in *Pasin.*, 1948, 568.

⁶⁵ R. SCREVEN - P. DE CANT, « La loi du 21 août 1948 supprimant la réglementation officielle de la prostitution », *R.D.P.*, 1948-49, 169.

⁶⁶ *Parl. Hand.*, Senaat, 1951-52, 493, kol. 2 ; R. LAMINE, « Recht en prostitutie », *Jura falconis*, 1970-71, 127.

- ofwel begint de termijn te lopen vanaf het onherroepelijk worden van de veroordeling ;
- ofwel bij het einde van de termijn van uitstel.

Steunend op de huidige geest van de wetgeving opteren RIGAUX en TROUSSE voor de eerste oplossing⁷¹. Daarentegen doet SCREVENS een beroep op de letter van de wet om de tweede oplossing te verdedigen, ook al geeft hij toe dat dan de sanctie verzwaaard wordt⁷².

Is de wet van 1948 voor verbeteringen vatbaar ?

14. De Wet van 21 augustus 1948 werd eenparig aangenomen in Kamer en Senaat. Zij trad in werking op 24 september 1948. Deze wet is repressief, volgens sommigen te veel, volgens anderen niet voldoende.

Ofschoon zij geen in het oog springende lacunes bevat kan de vraag gesteld worden of haar doeltreffendheid door verbeteringen niet zou kunnen verhoogd worden.

De wet bestraft enkel de passieve zijde van de activiteit van de souteneur. Zou het niet wenselijk zijn ook de actieve zijde van het souteneurschap te bestraffen, zoals dit het geval is in de wetgevingen van Duitsland, Frankrijk en Zwitserland ? De souteneur zou dan zijn hij die, in de uitoefening van zijn beroep, bewust een persoon die zich aan prostitutie overgeeft, « beschermt ». Doorgaans zullen beide aspecten aanwezig zijn en bewezen kunnen worden. Wanneer echter de passieve zijde niet bewezen is, kan er geen veroordeling uitgesproken worden op grond van de huidige Belgische wetgeving.

Artikel 382, lid 3 Sw. geeft een limitatieve opsomming. Is het niet onlogisch iemand te ontzetten uit het recht een drankgelegenheid enz. te houden, terwijl hij ongestraft een hotel mag exploiteren of gemeubileerde kamers mag verhuren ? In deze leemte werd enigszins voorzien door artikel 5 § 2 van de Wet van 19 februari 1963 op het hotelwezen (B.S., 22 februari 1963), dat het mogelijk maakt de exploitatievergunning in te trekken o.a. wegens niet voorwaardelijke veroordeling op grond van boek II, titel VII, hoofdstuk VI Sw. De zwakte van deze wet is alleen dat ze enkel toepasselijk is op inrichtingen die de naam dragen van hotel, motel of pension. De regeling van dit verbod in het strafwetboek schijnt aangewezen te zijn⁷³.

België heeft de volkenrechtelijke verplichting aan-

gegaan artikel 380 bis Sw. aan te passen. In § 4 moet de vereiste tot gewoontemisdrijf verdwijnen. De strafbaarheid van de poging moet tot geheel het artikel uitgebreid worden. Ook moet de bepaling van artikel 2 § 2 van het Verdrag van 21 maart 1950 in het Strafwetboek worden opgenomen o.a. om iedere schuldige hotelhouder te kunnen bestraffen⁷⁴.

Prostitutie en proxenetisme moeten duidelijk van elkaar gescheiden worden. Artikel 380 quater Sw. heeft dit juist niet gedaan : prostituéé, klant en bemiddelingsagent worden er samen behandeld. De bijkomende straffen van artikel 382 Sw. gelden niet voor de bedoelde misdrijven, wat een zeer gevaarlijke soort proxeneten aan een verdiende straf doet ontsnappen.

Moet het probleem van het proxenetisme en de prostitutie niet eerder langs psychologische en sociale, dan langs juridische weg aangepakt worden ?

15. Als men de levensloop van de prostituéé na gaat, zal men vaak het verhaal horen van ellende in het gezin in de eerste levensjaren of van een gestoorde moeder-kind relatie, waardoor het kind niet of onvoldoende de gelegenheid krijgt een normaal gevoelsleven te ontwikkelen. Deze belastende milieu-invloeden in het ouderlijk gezin veroorzaken een psychisch scheefgroeien, dat zich kan uiten in het zich overgeven aan prostitutie in het algemeen en aan jeugdprostitutie in het bijzonder. « *Sans la présence quotidienne et l'union définitive d'un homme et d'une femme, sans un père et sans une mère à peu près dignes de ce nom, sans un foyer, il est impossible d'élever un enfant au sens principal du mot élever, c'est-à-dire de mûrir et d'accomplir en lui ce qu'il est convenu d'appeler le cœur humain* » (J. PLAQUEVENT).

De juridische definitie die Justinianus geeft in de Digesten van 533 *palam, omnibus pecunia accepta sine delectu* (een vrouw die zich in het openbaar geeft aan gelijk wie, om het geld, niet om het plezier), beantwoordt nog steeds aan de werkelijkheid van de 20ste eeuw⁷⁵.

16. De Wet van 1948 schafte de reglementering van de prostitutie af en bond de strijd aan tegen de proxeneten. Zij heeft de bordeelhouders, de call-girlmakelaars en de souteneurs weliswaar niet doen verdwijnen, maar toch hun mensonterende bedrijvigheid bemoeilijkt⁷⁶. Wil men de prostitutie werkelijk de kop indrukken, dan moet men de proxeneten – de grote en echte misdadigers, de nette heren – zwaar bestraffen. Aldus ook DURBAN, die zegt : « pour détruire la prostitution attaquons souteneurs et proxénètes avec

⁷¹ M. RIGAUX - P.E. TROUSSE, *Les crimes et les délits du code pénal, Les crimes et les délits contre la sécurité publique, l'ordre des familles et la moralité publique, avec une étude sur la criminologie et la psycho-pathologie sexuelles par R. VOLCHER*, V, Brussel-Parijs, 1968, 353.

⁷² R. SCREVENS, « Prostitution, outrage public aux mœurs et interdictions professionnelles, La loi du 28 juillet 1962 modifiant l'article 382, troisième alinéa », *R.D.P.*, 1962-63, 210-216.

⁷³ L. LAMINE, « Recht en prostitutie », *Jura falconis*, 1970-71, 132.

⁷⁴ M. RIGAUX - P.E. TROUSSE, a.w., 394.

⁷⁵ J.G. MANCINI, *Prostitution et Proxénétisme*, Parijs, 1963, 16.

⁷⁶ D. RENDERS - P. POLDER, *Gevangenen achter glas*, Hasselt, 1967, 81-86.

une cruelle dureté. Ou bien appelons-nous leurs complices »⁷⁷.

Ten aanzien van de prostituées stellen we een preventieve actie voor. Hoe is dit te verwezenlijken? Eerst en vooral door te verhinderen dat jonge meisjes in de greep van de prostitutie vallen. Dit kan gebeuren door een betere voorbereiding tot het volwassen leven. Deze opvoedende taak moet door het gezin, de school, de jeugdbeweging en de kerk vervuld worden. De strijd tegen de prostitutie moet echter vooral gevoerd worden tegen de oorzaken ervan. Het is immers beter te voorkomen dan te genezen. Op de tweede plaats door de sociale bescherming van de vrouw. Dit onderstelt echter een collectieve mentaliteitswijziging. Een eerste stap in de richting van een sociale gelijkheid met de man werd gezet door het EEG-Verdrag van 25 maart 1957 in artikel 119: « gelijk loon voor gelijk werk ». Een verdere stap naar volledige gelijkheid tussen man en vrouw werd verwezenlijkt door de Belgische Wet van 30 april 1958 (B.S., 10 mei 1958). Het is slechts vanaf het ogenblik dat de vrouw gaat beseffen dat ze evenwaardig is aan de man, dat ze niet meer zal aanvaarden slachtoffer te zijn van proxeneten. Zolang de publieke opinie een houding aanneemt van « *laisser faire, laisser passer* », zal onze weldenkende wereld het probleem van de prostitutie zo ver mogelijk van zich afschuiven. « *Tant que la prostitution continuera de s'exercer sous l'œil bienveillant de la morale populaire, la femme ne pourra jamais être admise tout à fait comme l'égal de l'homme* »⁷⁸.

Indien – de preventieve maatregelen ten spijt – het kwaad toch is geschied en een meisje zich tot de prostitutie heeft laten verleiden, dan zouden er degelijke instellingen moeten bestaan om deze meisjes te resocialiseren, ongetwijfeld vaak gepaard gaande met vele moeilijkheden⁷⁹. In Brussel bijv. heeft een maatschap-

⁷⁷ P. DURBAN, « La psychologie des prostituées », *Annales médico-psychologiques*, Deel I, 124ste jaargang, nr. 2, Parijs, geciteerd in *R.D.P.*, 1966-67, 82-83.

⁷⁸ Geciteerd in D. DALLAYRAC, *Dossier: Prostitution*, Parijs, 1966, 14.

⁷⁹ P. BIDOT, « La prostituée – son relèvement – son reclassement », *Revue internationale de criminologie et de police technique*, XVII (1963), geciteerd in *R.D.P.*, 1963-64, 60.

pelijk werkster met eigen middelen een tehuis geopend voor prostituées die eruit willen, maar niet in staat zijn ineens weer op een normaal leven over te schakelen. Dit voorbeeld verdient navolging. Wij weten wel dat niet alle prostituées deze kans zullen grijpen. Immers, niet allen zijn onschuldig, er zijn er ook die geen bevrijding wensen uit gemakzucht en winstbejag. Maar in het leven van elke publieke vrouw is er wellicht een fase waarin het nog niet te laat is voor terugkeer. Het is aan degenen die willen ontsnappen dat de kans gegeven moet worden. Men bedenke immers dat « niemand in slavernij of dienstbaarheid mag worden gehouden » en dat « een ieder recht heeft op persoonlijke vrijheid en veiligheid », aldus het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 (artikel 4, 1°). Dit verdrag werd in het Belgisch recht opgenomen door de Wet van 13 mei 1955 (B.S., 19 mei 1955).

17. Maar dragen de prostituées alleen de verantwoordelijkheid voor hun « asociaal gedrag »? Waarom beschermt de gemeenschap hen niet beter? « *C'est que la société hypocrite ne fait que semblant de lutter et qu'au fond elle tolère, et désire même cette prostitution, parce qu'elle procure aux individus qui la composent joie et plaisir non avoués. Le vrai combat mené contre la prostitution aura pour armes la compréhension, la bonté, le désir d'aider, l'altruïsme. Son champ de bataille sera la prévention* », aldus MERGEN⁸⁰.

18. Op het hier betreden terrein is volgens ons nog zeer veel te doen voor sociale werkers, psychiaters, seksuologen, criminologen en juristen. Het axioma « *le corps d'une femme n'a pas de prix* » was tot hiertoe vrijwel algemeen aanvaard. Maar... wie kan voorspellen hoe de sociale spelregels ten aanzien van « gekochte liefde » in de toekomst zullen veranderen? Hier situeert zich de taak van de jurist nl. vast te stellen wat de maatschappij kan tolereren en wat niet. Zijn streven zal op de eerste plaats gericht moeten zijn op de generatie van morgen.

Viviane VAN DEN VONDER
Mia VAN EYNDE

⁸⁰ A. MERGEN, « Les critères criminologiques de la prostitution et les devoirs de la société », *J.T.*, 1952, 362.

DE GEWIJZIGDE WETGEVING BETREFFENDE HET TOEKENNEN VAN TEGEMOETKOMINGEN AAN MINDER-VALIDEN

In het *Belgisch Staatsblad* van 14 juli 1973 verscheen de Wet van 6 juli 1973 tot verbetering van de wetgeving betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan minder-validen. Ter uitvoering van deze wet werden in hetzelfde Staatsblad een reeks uitvoeringsmodaliteiten gepubliceerd, te weten het Ko-

ninklijk Besluit van 9 juli 1973 tot versoepeling van de berekeningsmodaliteiten van de aan minder-validen toegekende aanvullende tegemoetkoming, het Koninklijk Besluit van 10 juli 1973 tot verhoging van het gewaarborgd inkomen ten voordele van minder-valide bejaarden, het Koninklijk Besluit van 10 juli

1973 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 17 november 1969 houdende algemeen reglement betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen, het Koninklijk Besluit van 10 juli 1973 tot vaststelling van de toekeningsmodaliteiten van een tegemoetkoming voor hulp van derde en de ministeriële omzendbrief van 11 juli 1973 tot vaststelling van de handleiding voor het ramen van de graad van behoefte aan hulp van derde.

De bedoeling van de nieuwe reglementering is niet de actuele reglementering op te heffen en een nieuw stelsel voor de minder-validen tot stand te brengen. Wel worden enkele belangrijke verbeteringen aan de huidige toestand aangebracht. Deze verbeteringen hebben een financiële weerslag op de inkomsten van de minder-validen, die zo effectief een sociale vooruitgang krijgen.

Hierna worden bondig de meest markante wijzigingen weergegeven.

1. *Het toekennen van een aanvullende tegemoetkoming aan de rechthebbenden op de bijzondere tegemoetkoming.*

De Wet van 27 juni 1969 (*Staatsblad*, 15 juli 1969 ; erratum : *Staatsblad*, 18 juli 1969) voorziet in de toekenning van drie soorten tegemoetkomingen :

1) de gewone tegemoetkoming ten gunste van de gebrekkigen, verminkten, gebrekkig geboren, blinden, doven en stommen die door een blijvende arbeidsongeschiktheid van ten minste 30 % zijn getroffen ;

2) de aanvullende tegemoetkoming ten gunste van de onder 1) genoemde minder-validen; deze tegemoetkoming vervangt de gewone tegemoetkoming wanneer de rechthebbende de leeftijd van 65 of 60 jaar, naar gelang het een man of een vrouw betreft, bereikt heeft, of zo de minder-valide of zijn echtgenoot vóór die leeftijd het recht op een rust- of overlevingspensioen kan doen gelden ;

3) de bijzondere tegemoetkoming ten gunste van de minder-validen die getroffen zijn door een arbeidsongeschiktheid van een andere aard dan die welke door de gewone tegemoetkoming worden gedekt. Hier worden voornamelijk bedoeld de mentaal gehandicapten en de personen die aan vallende ziekte, hartkwalen of reumatiek lijden. De bijzondere tegemoetkoming wordt toegekend aan de minder-validen die onder meer getroffen zijn door een blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 %, die de leeftijd van 25 jaar hebben bereikt en de leeftijd van 65 (man) of 60 jaar (vrouw) niet overschreden hebben. Zo beschikt de zwaar minder-valide gedurende heel zijn leven over een inkomen : tot 25 jaar ontvangt hij de kinderbijslag verhoogd met het supplement van minder-valide ; na de leeftijd van 65 of 60 jaar kan hij aanspraak maken op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden. Volgens de Wet van 27 juni 1969 hadden deze perso-

nen vanaf dit laatste ogenblik geen recht meer op een bijzondere aan hun zware handicap aangepaste prestatie, meer bepaald de aanvullende tegemoetkoming, zodat hun sociale bescherming niet altijd efficiënt was.

Krachtens art. 1, 2°, van de Wet van 6 juli 1973 kunnen de rechthebbenden op de bijzondere tegemoetkoming aanspraak maken op de aanvullende tegemoetkoming : deze wordt voortaan toegekend onder dezelfde voorwaarden als voor de lichamelijk gehandicapten die een gewone tegemoetkoming genieten. De bijzondere tegemoetkoming wordt dus vervangen door de aanvullende tegemoetkoming zodra de minder-valide 65 (man) of 60 (vrouw) jaar wordt of vanaf het ogenblik waarop de minder-valide of zijn echtgenoot vóór die leeftijd een rust- of overlevingspensioen of het gewaarborgd inkomen voor bejaarden geniet. De bedoeling van de uitkering van de aanvullende tegemoetkoming is een aanvulling te zijn van het pensioen of van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

De lichamelijk en de mentaal gehandicapten zullen dus op gelijke wijze behandeld worden en dit voordeel kunnen krijgen, zodat zij dank zij de aanvullende tegemoetkoming beschikken over inkomsten die vrijwel gelijk zijn aan hun vroeger inkomen spruitend uit hun beroepsinkomen of hun (gewone of bijzondere) tegemoetkoming.

De nieuwe regeling is van kracht vanaf 1 juli 1973 (art. 14, Wet van 6 juli 1973).

2. *De berekeningsmodaliteiten van de aanvullende tegemoetkoming worden versoepeld.*

Krachtens art. 8 van de Wet van 27 juni 1969 was het bedrag van de aanvullende tegemoetkoming gelijk aan het bedrag van de gewone tegemoetkoming waarop de minder-valide recht zou hebben, vermindert met het volledig bedrag van het rust- of overlevingspensioen of met het volledig bedrag van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden dat hem werd toegekend.

Naar luid van de bepalingen van art. 4 van de nieuwe wet zal vanaf 1 juli 1973 nog slechts een deel van het rust- of overlevingspensioen of van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden in rekening worden gebracht om het bedrag van de aanvullende tegemoetkoming vast te stellen.

De bedoelde ouderdomsprestaties die toegekend worden aan de minder-valide zelf of aan zijn echtgenoot wanneer de minder-valide *ten minste 65 jaar* oud is, komen voortaan voor die aftrek slechts in aanmerking wanneer ze het bedrag van 10.447 fr. overschrijden (indexcijfer 114,20 van de consumptieprijzen ; art. 1, § 2, 2°, en § 3, van het K.B. van 9 juli 1973).

Zo het de echtgenoot van de minder-valide is die een rustpensioen of een gewaarborgd inkomen ontvangt wanneer de minder-valide *minder dan 65 jaar*

oud is, geschiedt de vrijstelling van de ouderdomsprestaties op de volgende wijze :

a) Vier vijfde van het rustpensioen van de gehuwde man, toegekend aan de echtgenoot in de werknemersregeling of in de openbare sector of een hiermee gelijkgestelde dienst, wordt voor de berekening van de aanvullende tegemoetkoming niet afgetrokken van de gewone of de bijzondere tegemoetkoming (art. 1, § 2, 1°, a, van het K.B. van 9 juli 1973).

In de vroegere regeling bestond reeds een gelijkaardige bepaling (art. 39 van het K.B. van 17 november 1969 houdende algemeen reglement betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen).

b) Twee derde van het rustpensioen van zelfstandige of van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden tegen het bedrag van gehuwde man wordt vrijgesteld (art. 1, § 2, 1°, b, van het K.B. van 9 juli 1973).

Ook hier kwam in art. 39 van het K.B. van 17 november 1969 een gelijkaardige vrijstelling voor.

3. De verhoging van het gewaarborgd inkomen voor gehandicapte bejaarden.

In het vroegere stelsel had de persoon die na de leeftijd van 65 (man) of 60 (vrouw) jaar door een handicap getroffen werd, geen recht meer op een uitkering in het kader van de minder-validenregeling.

Die toestand is veranderd door het K.B. van 10 juli 1973. Vanaf 1 juli 1973 wordt het jaarbedrag van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden verhoogd met 10.447 fr. (indexcijfer 114,20) zo zij een invaliditeitspercentage van ten minste 65 % hebben (art. 1). De nieuwe regel geldt tevens voor de personen die de leeftijdsvoorwaarde vervullen en die vóór die datum gehandicapt werden of die vóór die datum de leeftijd van 65 (man) of 60 (vrouw) jaar hadden bereikt (art. 9).

De verhoging wordt eveneens toegekend wanneer de aanvrager of zijn echtgenoot een invaliditeitspercentage krijgt toegewezen van minstens 65 %. Ze wordt aan de aanvrager en aan zijn echtgenoot toegekend indien dit percentage bij beiden wordt vastgesteld (art. 1, 2°).

De verhoging wordt evenwel niet in aanmerking genomen voor het berekenen van het gedeelte van het gewaarborgd inkomen dat, omdat de echtelieden niet samenwonen, toegekend wordt aan de echtgenoot die het genoemde percentage niet bereikt (art. 1, 1°) : alleen de minder-valide bejaarde krijgt dan de verhoging.

De bejaarde minder-valide die in de vroegere regeling geen aanspraak kon maken op het gewaarborgd inkomen omdat zijn pensioen of zijn andere financiële middelen te hoog waren, kan bijgevolg vanaf 1 juli 1973 recht hebben op een verhoging van 10.447 fr. (indexcijfer 114,20) zo hij (of zijn echtgenote) een invaliditeitspercentage van ten minste 65 % heeft.

4. De verhoging van de tegemoetkoming voor hulp van derde en de versoepeling van de toekenningsvoorwaarden.

Krachtens art. 2 van het K.B. van 15 juli 1972 ter bepaling van de toekenningsmodaliteiten van een uitkering voor hulp van derde ten gunste van zwaar gehandicapten (*Staatsblad*, 20 juni 1972) werd de uitkering voor hulp van derde toegekend : a) aan de rechthebbende op de gewone tegemoetkoming, berekend op grond van een blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 % ; b) aan de rechthebbende op de aanvullende tegemoetkoming indien de gewone tegemoetkoming van de betrokkene berekend was op grond van een blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 % ; c) aan de rechthebbende op de bijzondere tegemoetkoming.

Het jaarbedrag van de uitkering was 6.000 fr. (indexcijfer 114,20 ; netto 6.892 fr.). Dit vormde een vierde categorie van uitkeringen ten gunste van gehandicapten.

Het K.B. van 10 juli 1973 tot vaststelling van de toekenningsmodaliteiten van een tegemoetkoming voor hulp van derde heeft de materie ingrijpend gewijzigd.

Vanaf 1 juli 1973 kan een tegemoetkoming voor hulp van derde toegekend worden aan : 1. de rechthebbenden op de gewone of de bijzondere of de aanvullende tegemoetkomingen, ongeacht het percentage van hun blijvende arbeidsongeschiktheid ; 2. de rechthebbenden op de verhoging van het gewaarborgd inkomen (cfr. supra nr. 3).

Een verminderde tegemoetkoming voor hulp van derde kan worden toegekend : 1. aan de personen aan wie de aanvullende tegemoetkoming niet toekomt of wordt ontnomen omdat het bedrag van hun inkomsten of van die van hun echtgenoot te hoog is ; 2. aan de minder-validen aan wie het verhoogd gewaarborgd inkomen niet wordt toegekend of wordt ontnomen omdat het bedrag van hun inkomsten te hoog is.

Deze verminderde tegemoetkoming wordt dus uitgekeerd om de behoeftige te helpen die geen aanspraak kan maken op het volledig bedrag van de tegemoetkoming voor hulp van derde omdat hij de aanvullende tegemoetkoming of het verhoogd gewaarborgd inkomen niet kan krijgen wegens te hoog pensioen of te hoge inkomsten.

De tegemoetkoming voor hulp van derde wordt niet toegekend : 1. wanneer de minder-valide of zijn echtgenoot een gelijkaardige prestatie krachtens een andere wetgeving ontvangt ; 2. wanneer de minder-valide in een met het verlenen van hulp of toezicht voor minder-validen belaste inrichting verblijft. Nochtans kan de rechthebbende op een gewone, bijzondere of aanvullende tegemoetkoming die in zulke inrichting verblijft, een tegemoetkoming voor hulp van derde bekomen voor perioden tijdens welke hij niet in een inrichting vertoeft, voor zover die perioden een totale duur van ten minste 75 dagen bereiken tijdens

de referentieperiode van 1 juli tot 30 juni van het volgend jaar (art. 1).

5. *De vaststelling van de graad van behoefte aan hulp van derde.*

De in het *Staatsblad* van 14 juli 1973 gepubliceerde ministeriële omzendbrief van 11 juli 1973 bevat een handleiding voor het ramen van de graad van behoefte aan hulp van derde. De graad wordt niet vastgesteld aan de hand van de medische maatstaven voor de invaliditeitspercentages, die toegepast worden voor de vaststelling van de blijvende arbeidsongeschiktheid van de minder-validen overeenkomstig de ter zake bestaande medische handleiding. De behoefte aan hulp moet gewaardeerd worden in functie van toestanden die eigen zijn aan iedere persoon, niet in verhouding tot het invaliditeitspercentage. Ze moet blijken uit een gemotiveerd verslag van de door de minder-valide gekozen geneesheer die de onmogelijkheid of de moeilijkheden voor de minder-valide onderzoekt om : 1. zich te verplaatsen ; 2. zich te voeden en zijn maaltijd te bereiden ; 3. zijn toilet te maken en zijn woning te onderhouden ; 4. zonder toezicht te leven en zich bewust te zijn van de gevaren voor hemzelf en voor anderen ; 5. mededeelzaam te zijn en sociale contacten met zijn omgeving te hebben.

De geneesheren van de medisch-sociale dienst van het Ministerie van Sociale Voorzorg of de afgevaardigde geneesheren onderzoeken de minder-valide en beslissen over : het bestaan van de behoefte aan hulp van derde ; de graad van die behoefte ; het tijdvak

gedurende hetwelk die beslissing geldig is ; de datum waarop de toestand ambtshalve moet worden herzien.

De graad van de behoefte wordt bepaald aan de hand van een beoordeling (in de omzendbrief 'kwotatie'), waarbij voor de vijf hierboven vermelde elementen punten van 0 tot 3 worden toegekend. Zo bekomt de minder-valide een jaarbedrag van 6.000, 9.000 of 12.000 fr. (indexcijfer 114,20) al naar gelang hij tot categorie I (6 tot 8 punten), II (9 tot 11 punten) of III (12 tot 15 punten) behoort. De minder-valide die een minder dan 6 punten groot totaal aantal bekomt, kan geen aanspraak maken op de tegemoetkoming voor hulp van derde (art. 1 van het K.B. van 10 juli 1973 tot vaststelling van de toekenningsmodaliteiten van een tegemoetkoming voor hulp van derde).

Krachtens art. 9 behoudt de minder-valide die niet al de vereiste voorwaarden vervult om de tegemoetkoming voor hulp van derde te bekomen, zijn op grond van het K.B. van 15 juni 1972 verkregen recht op de uitkering voor hulp van derde.

6. *Uitwerking van de aanvragen.*

De aanvraag heeft uitwerking de eerste dag van de maand die volgt op die van de indiening. De aanvraag die evenwel is ingediend binnen de zes maanden na de bekendmaking van de wet in het *Staatsblad* heeft ten vroegste uitwerking op 1 juli 1973 (art. 13, lid 4, van de Wet van 6 juli 1973).

H. BUCKINX

Dr. jur., lic. soc. recht

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER—11 APRIL 1973

Voorzitter-verslaggever : de h. Wauters

Advocaat-generaal : de h. Dumon

Advocaten : Mrs. I. Claeys Bouàaert en P. Delafontaine

Inkomstenbelastingen—Uitsluitend op grond van onwettelijke bewijsmiddelen gevestigde aanslag—Nietigverklaring—Nieuwe of subsidiaire aanslag—Op grond van dezelfde bewijsmiddelen—Waarvan de onwettelijkheid niet meer aanwezig is—Geldig.

Nieuwe of subsidiaire aanslagen mogen gevestigd worden, onder meer wanneer de oorspronkelijke aanslagen vernietigd werden omdat het bestaan van de aangeslagen inkomsten uitsluitend op onwettelijke bewijsmiddelen steunde.

Al mocht de administratie het bestaan van de belastbare inkomsten voor het vestigen van de oorspronkelijke aanslag niet bewijzen op grond van bescheiden waarvan

haar, bij gemis van een machtiging van de bevoegde procureur-generaal, wettelijk geen inzage mocht gegeven worden, mag zij bedoeld bewijs wel leveren, in verband met de subsidiaire aanslag, op grond van dezelfde bescheiden, als haar inmiddels wettelijk inzage daarvan is gegeven.

Niet vereist is, dat de bewijsmiddelen tot staving van de nieuwe of subsidiaire aanslag reeds bestonden, of reeds ter kennis van de administratie werden gebracht of reeds wettelijk aangewend konden worden, toen de oorspronkelijke aanslag werd gevestigd.

De Belgische Staat t/ Coöp. V. De Verenigde Dendermelkerijen

Gelet op het bestreden arrest, op 16 juni 1972 door het Hof van beroep te Gent gewezen ;

Over het eerste en het derde middel samen, het eerste, afgeleid uit de schending van de artikelen 57bis, paragraaf 1, lid 3, 74bis, van de wetten betreffende de inkomstenbelastingen, gecoördineerd bij het besluit van de Regent van 15 januari 1948, 235, paragraaf 1, lid 2,

260 en 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen,

doordat het bestreden arrest de subsidiaire aanslagen die, op grond van artikel 74bis, lid 2, van de wetten betreffende de inkomstenbelastingen, gecoördineerd bij het besluit van de Regent van 15 januari 1948, en van artikel 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, bij verzoekschrift van 16 november 1971 aan de goedkeuring van het hof van beroep werden onderworpen, nietig verklaart omdat het verslag en de berekeningen van de rijksinspecteur Wallez, die voorheen wederrechtelijk ter kennis van de administratie gekomen zijn, nog steeds tot grondslag van de subsidiaire aanslagen aangevoerd worden, al blijkt het weliswaar dat de administratie er ditmaal geldig kennis van heeft genomen, en het deze beslissing tot nietigverklaring steunt op de overwegingen dat de gevolgen van de wederrechtelijke kennisneming van bepaalde stukken van een strafonderzoek niet kunnen hersteld worden door de regelmatige toelating die later gegeven wordt om van diezelfde stukken kennis te nemen en er anders over oordelen er op neerkomt de uitdrukkelijke bepalingen van artikel 57bis van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen en 235, paragraaf 1, lid 2, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, volledig te ontzenuwen,

terwijl noch de in het arrest aangehaalde wetsbepalingen, noch enige andere rechtsregel, de administratie verbieden bepaalde feiten, stukken of bewijsmiddelen, waarvan zij oorspronkelijk op wederrechtelijke wijze kennis nam, later en binnen het raam van de procedure ingesteld bij artikel 74bis van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen en de artikelen 260 en 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, in te roepen, mits zij intussen op regelmatige en wettige wijze van diezelfde feiten, stukken of bewijsmiddelen kennis heeft gekregen,

terwijl, het feit de toepassing van de voormelde artikelen 74bis, lid 2, en 261 uit te sluiten omdat zij niet veroorloven de gevolgen te herstellen van de wederrechtelijke kennisneming van bepaalde stukken van een strafonderzoek ten tijde van de vestiging van de als nietig te beschouwen oorspronkelijke aanslagen, er op neerkomt de bepalingen van de voormelde artikelen 57bis en 235, paragraaf 1, lid 2, volledig te ontzenuwen, en hoewel het arrest erkent dat de administratie om tot de procedure van subsidiaire aanslagen over te gaan ditmaal geldig kennis heeft genomen van alle gegevens van het strafbundel, het arrest aan de tekst van artikel 74bis van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen en van de artikelen 260 en 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen een voorwaarde toevoegt,

en terwijl, nu het arrest oordeelt dat de nietigheid van de eerste wederrechtelijke kennisneming zich uitstrekt tot de latere rechtsgeldige kennisneming om deze eveneens nietig te maken, deze tweede regelmatige kennisneming niet bedoeld is om de eerste retroactief rechtsgeldig te maken, doch een zelfstandige toepassing van een wettelijke regeling uitmaakt, met name een combinatie van artikel 57bis, paragraaf 1, lid 3, met artikel 74bis, lid 2, van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen en van artikel 235, paragraaf 1, lid 2, met artikel 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, waardoor een afzonderlijke rechtshan-

deling, totaal onafhankelijk van de eerste tot stand komt, zodat de nietigheid van de eerste niet de nietigheid van de tweede handeling tot gevolg heeft ;

het derde, afgeleid uit de schending van de artikelen 74bis van de bij het besluit van de Regent van 15 januari 1948 gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen, 260 en 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen,

doordat het bestreden arrest, na te hebben verwezen naar zijn vorige overwegingen die enkel in verband kunnen worden gebracht met de notie "nieuwe bewijsmiddelen", voorhoudt dat er geen belastingbestanddelen bestonden bij de vestiging van de oorspronkelijke aanslagen en hieruit afleidt dat de administratie niet vermocht subsidiaire aanslagen te vestigen, vermits deze slechts op grond van dezelfde belastingelementen als de oorspronkelijke aanslagen mogen worden gevestigd,

terwijl het arrest aldus een verkeerde interpretatie geeft van het begrip "belastingbestanddelen" of "belastingelementen", dat enkel wijst op de materiële elementen die bijdragen tot de vaststelling van de belastbare winst en geenszins op de bewijsmiddelen die van deze winst kunnen doen blijken :

Overwegende dat, na vastgesteld te hebben dat de subsidiaire aanslagen steunen op dezelfde supplementaire bedrijfsinkomsten als die waarop de oorspronkelijke aanslagen gevestigd waren, het arrest niettemin beslist dat "er geen belastingbestanddelen bestonden bij de vestiging van de oorspronkelijke aanslagen" ;

Dat het deze beslissing grondt op de overweging, dat bedoelde oorspronkelijke aanslagen gevestigd waren op inkomsten die aan het licht gekomen waren dank zij een verslag dat behoorde tot een strafrechtelijk onderzoek en dat wederrechtelijk in het bezit van de administratie gekomen was ;

Dat het arrest zodoende het bestaan van belastbare inkomsten en het bewijs daarvan verwacht ;

Overwegende dat de artikelen 260 en 261 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen ertoe strekken, in geval van nietigverklaring van een aanslag en ongeacht de reden van de vernietiging, behoudens verval en rechterlijk gewijsde, aan de administratie de mogelijkheid te verschaffen de belastingplichtige rechtsgeldig aan te slaan wegens belastingen die hij wettelijk is verschuldigd ;

Dat nieuwe of subsidiaire aanslagen derhalve mogen gevestigd worden, onder meer wanneer, zoals ten deze, de oorspronkelijke aanslagen vernietigd werden omdat het bestaan van de aangeslagen inkomsten uitsluitend op bewijsmiddelen werd gesteund die onwettelijk waren ;

Dat het bewijs van de belastbare inkomsten, in verband met het vestigen van nieuwe of subsidiaire aanslagen, derhalve noodzakelijkerwijze anders dan in verband met de oorspronkelijke aanslagen, door de administratie wettelijk mag geleverd worden ; dat deze daartoe al de bewijsmiddelen mag aanwenden die door de wet niet uitgesloten worden ;

Overwegende dat, om bedoeld bewijs te leveren, de administratie niet enkel bewijsmiddelen van een andere aard mag inroepen maar ook onder meer dezelfde middelen als die welke in verband met de oorspronkelijke aanslagen werden gebezigd indien ofwel tengevolge van een nieuwe wetsbepaling, ofwel, zoals ten deze, tengevolge van een nieuw feit of een nieuwe omstandigheid,

de onwettelijkheid die ze alsdan aantastte niet meer aanwezig is ;

Dat de administratie het bestaan van de belastbare inkomsten voor het vestigen van de oorspronkelijke aanslagen niet vermocht te bewijzen op grond van bescheiden waarvan, bij gemis van een machtiging van de bevoegde procureur-generaal, haar niet wettelijk inzage mocht gegeven worden ; dat zij integendeel bedoeld bewijs wel mocht leveren, in verband met de subsidiaire aanslagen, op grond van dezelfde bescheiden, nu, op het ogenblik dat zij bedoelde aanslagen ter beoordeling aan het Hof van beroep heeft overgelegd, haar wettelijk inzage is gegeven van deze dokumenten ;

Overwegende dat, al kan een nieuwe of subsidiaire aanslag slechts wettelijk gevestigd worden indien op het ogenblik waarop de oorspronkelijke aanslag gevestigd werd, de gewone of de buitengewone belastingstermijn, naargelang van het geval, niet verstreken was, en nochtans niet is vereist dat de bewijsmiddelen welke de administratie doet gelden tot staving van bedoelde nieuwe of subsidiaire aanslagen ofwel reeds bestonden, ofwel reeds ter kennis van de administratie werden gebracht ofwel nog reeds wettelijk konden aangewend worden, toen deze oorspronkelijke aanslagen werden gevestigd ;

Dat de middelen gegrond zijn ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, in zoverre het uitspraak doet over de subsidiaire aanslagen, de terugbetaling van het eventueel te veel geïnde beveelt en over de kosten beslist ;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feitenrechter wordt beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN CASSATIE

1^e KAMER—3 MEI 1973

Voorzitter : Baron Richard

Raadshere-verslaggever : Ridder de Schaetzen

Advocaat-generaal : de h. Delange

Advocaat : Mr. Fally

Bevoegdheid—Gerechtelijk recht—Bepalingen betreffende de volstreckte bevoegdheid en de territoriale bevoegdheid van de rechtbank van koophandel inzake faillissement—Reikwijdte.

De bepalingen van art. 574, 2°, en art. 631, lid 2, Ger.W., maken geen onderscheid tussen de rechtsvorderingen die uit het faillissement ontstaan en de rechtsvorderingen waarvoor het faillissement slechts de aanleiding is.

Alle geschillen die beslecht moeten worden om tot de vereffening van een faillissement te komen, behoren uitsluitend tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel in wier arrondissement het geopend is.

Dat is inzonderheid het geval voor geschillen over

schuldvorderingen die aan de gefailleerde, zelfs door niet-handelaars, verschuldigd zijn.

De Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Luik, eiser tot cassatie in zake Mr. Leduc q.q. t/ Meyer

Gelet op het bestreden vonnis, op 1 maart 1973 door de Arrondissementsrechtbank te Luik gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 573, 2°, lid 2, gewijzigd bij artikel 4 van de wet van 24 juni 1970, 574, 2°, en 590 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis, op een exceptie van onbevoegdheid die de Rechtbank van koophandel te Luik ambtshalve had opgeworpen in haar vonnis van 4 december 1972, beslist dat die rechtbank bevoegd was om, "inzake een faillissement" geopend in haar rechtsgebied, kennis te nemen van alle rechtsvorderingen die de curator tot inning van de schuldvorderingen van de gefailleerde, zelfs tegen niet-handelaars, heeft ingesteld op grond van artikel 479 van het Wetboek van koophandel, wet van 18 april 1851 op het faillissement,

terwijl, in het onderhavige geval, de rechtsvordering die voortspruit uit een door verweerder niet betaalde ereloonstaat betreffende boekhoudkundig werk dat de gefailleerde vóór zijn faillietverklaring had verricht, niet is ontstaan ten gevolge van het vonnis van faillietverklaring en de oplossing ervan niet ligt in de wettelijke teksten van dit instituut, zodat deze rechtsvordering, die buiten de staat van faillissement was kunnen ontstaan, feitelijk steunt op een recht dat niet bepaald door de wet op het faillissement ingesteld of geregeld is en, derhalve, onder de gewone regels inzake de materiële en territoriale bevoegdheid moet vallen, namelijk die welke de bevoegdheid van de vrederechter van de woonplaats van de verweerder vaststellen ;

Overwegende dat, krachtens artikel 574, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, de rechtbank van koophandel, zelfs wanneer partijen geen handelaar zijn, kennis neemt van alles wat onder meer het faillissement betreft, overeenkomstig de voorschriften van het Wetboek van koophandel ;

Overwegende dat, krachtens artikel 631, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek, wanneer de faillietverklaring in België geschiedt, de desbetreffende geschillen uitsluitend tot de bevoegdheid behoren van de rechtbank van wier arrondissement het faillissement is geopend ;

Overwegende dat die bepalingen geen onderscheid maken tussen de rechtsvorderingen die uit het faillissement ontstaan en de rechtsvorderingen waarvoor het faillissement slechts de aanleiding is ;

Dat deze uitlegging wordt bevestigd door de opheffing bij artikel 8, 13°, van de bepalingen vervat in artikel 2 van de wet van 10 oktober 1967, van artikel 505 van boek III, titel 1, van het Wetboek van koophandel volgens hetwelk elk geschil betreffende de vereffening van faillissementen dat tot de bevoegdheid van de burgerlijke rechtbanken behoorde, er aanhangig werd gemaakt binnen korte tijd en als spoedeisende zaak berecht ; dat ze eveneens wordt bevestigd door de wijzigingen die artikel 38 van de bepalingen vervat in artikel 3 van de wet van 10 oktober 1967 heeft gebracht in de artikelen 492, 502 en 504 van boek III, titel 1, van het Wetboek van koophandel, in zover deze artikelen de

regels vaststellen voor de geschillen die niet tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoorden en ze met name hun verwijzing naar een andere rechter voorschreven ;

Overwegende dat het vonnis, derhalve, wettelijk beslist dat alle geschillen die beslecht moeten worden om tot de vereffening van de faillissementen te komen uitsluitend tot de bevoegdheid behoren van de rechtbank van koophandel in wier arrondissement ze geopend zijn en dat zulks inzonderheid het geval is voor geschillen over schuldvorderingen die aan de gefailleerde, zelfs door niet-handelaars, verschuldigd zijn ;

Dat het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Laat de kosten ten laste van de Staat.

NOOT—1. Volksvertegenwoordiger Duerinck heeft op 9 oktober 1973 een voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 574 en 631 Ger.W. ingediend (*Parl. Besch., Kamer, 1973-74, nr. 674-1*).

Het voorstel komt hierop neer, dat de rechtbank van koophandel zou kennis nemen "van de geschillen die rechtstreeks voortspruiten uit het faillissement, het akkoord en de opschorting van betaling, overeenkomstig de voorschriften van het Wetboek van Koophandel en van de wetten op het gerechtelijk akkoord, gecoördineerd op 25 september 1946" (art. 574, 2°). Anderzijds zou art. 631, lid 2, vervangen worden door de volgende tekst : "Geschiedt de faillietverklaring in België dan behoren de geschillen die rechtstreeks voortspruiten uit het faillissement uitsluitend tot de bevoegdheid van de rechtbank in wier arrondissement het faillissement is geopend".

2. In verband met de door het Hof aan de artikelen 574, 2°, en 631, lid 2, Ger.W. gegeven interpretatie rijst de vraag of nu ook de interpretatie van art. 465, lid 1, Fw. niet ter discussie moet gesteld worden. De tekst luidt :

"Ieder vonnis dat ter zake van faillissement wordt gewezen is uitvoerbaar bij voorraad ; de gewone termijn om hoger beroep in te stellen bedraagt slechts vijftien dagen, te rekenen van de betekening."

Vroeger werd aangenomen, dat die van het gemene recht afwijkende bepalingen enkel toepasselijk zijn op vonnissen over geschillen die slechts konden ontstaan ten gevolge van het faillissement, niet op vonnissen over rechtsvorderingen waarvoor het faillissement slechts de aanleiding is (FREDERICQ, *Traité*, VII, nr. 59).

Als ook hier het onderscheid moet verdwijnen, is dat voor de termijn van hoger beroep van praktisch belang, en de curator die tegen de schuldenaar van de gefailleerde de veroordeling tot betaling van een som gelds bekomt, zou, zonder dat de voorlopige tenuitvoerlegging daarvan is gelast, onmiddellijk na de betekening tot tenuitvoerlegging kunnen overgaan (afwijking van art. 1495 Ger.W.). C.

HOF VAN CASSATIE

1^e KAMER—14 SEPTEMBER 1973

Voorzitter : Ridder Rutsaert

Raadsheer-verslaggever : de h. Sury

Advocaat-generaal : de h. Krings

Advocaten : Mrs. A. Houtekier en G. van Hecke

Huwelijk—Machtiging op grond van art. 218 B.W.—Echtscheidingsgeding—Onbevoegdheid van de vrederechter na beslissing van de rechtbank of van de rechter in kort geding.

Uit art. 219, § 6, B.W. volgt, dat de vrederechter onbevoegd is om, bij een geding tot echtscheiding, na de uitspraak van de rechtbank of van de rechter in kort geding een machtiging op grond van art. 218 B.W. te verlenen, onverschillig of de vrederechter bij het verlenen van die machtiging al dan niet rekening houdt met lasten van de huishouding die betrekking hebben op een vóór het vonnis van de rechtbank of het bevel in kort geding verlopen periode.

E. t/ V.

Gelet op het bestreden vonnis, op 23 mei 1972 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen ;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 212, 219, § 6, van het Burgerlijk Wetboek, 1280 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis, na vastgesteld te hebben dat eiser op 2 september 1971 een verzoekschrift tot echtscheiding heeft neergelegd en op 13 december 1971 door de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen een bevel werd uitgesproken inzake voorlopige maatregelen waardoor eiser veroordeeld werd om vanaf 1 januari 1972 een onderhoudsgeld van 6.000 frank per maand op zijn loon ten voordele van verweerster te laten afhouden, deze laatste daarbij nog machtigt om vanaf 1 juli 1972 met maandelijks afkortingen van 2.000 frank een som van 21.000 frank van de wedde af te houden om de reden dat de door verweerster "gevorderde machtiging had kunnen ingaan op 1 juli 1971 indien de behandeling der zaak, buiten haar toedoen om, niet vertraagd was geworden ; dat er inderdaad ook aanleiding toe bestaat om de machtiging met terugwerkende kracht vanaf 1 juli 1971 te verlenen ; dat onderhavig vonnis slechts in de loop van de maand juni 1972 zal kunnen betekend worden en dienvolgens eerst op 1 juli eerstkomende uitvoerbaar zal zijn ; dat anderzijds het bevel in kort geding van 13 december 1971 slechts vanaf 1 januari 1972 kon uitgevoerd worden zodat er een achterstal van 6 maanden aan 3.500 frank of 21.000 frank ontstaan is ; dat om praktische redenen en in uitvoering van de terugwerkende kracht van de machtiging, er tijdelijk een bijkomende machtiging moet toegestaan worden om voormeld achterstal in te halen",

terwijl 1) het vonnis niet geantwoord heeft op de door eiser genomen conclusie waarin hij staande hield dat de behandeling van de zaak geenszins door zijn fout vertraagd was en dit integendeel te wijten was aan verweerster die ondanks herhaalde aanmaningen nagelaten had haar stukken mede te delen zodat het vonnis niet regelmatig gemotiveerd is (schending van artikel 97 van de Grondwet) ; 2) het vonnis, dat slechts uitvoerbaar is tot 13 december 1971, datum van de beslissing in kort geding, derhalve ten onrechte een bijkomende afhouding van 2.000 frank vanaf 1 juli 1972 op het loon van eiser bevolen heeft, naast die van 6.000 frank door het bevelschrift bevolen vanaf 1 januari 1972, en de zagezegde terugwerkende kracht van de afhouding daaraan geen afbreuk doet (schending van de artikelen 212 en 219, § 6 van het Burgerlijk Wetboek en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek) ;

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat het vonnis, door te beschouwen dat verweerster gerechtigd is zich de machtiging met terugwerkende kracht vanaf het inleiden van het verzoekschrift te doen toekennen, de aangehaalde conclusie impliciet beantwoordt en aan het vormvereiste van artikel 97 van de Grondwet voldoet ;

Dat het eerste onderdeel niet kan aangenomen worden ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat, luidens artikel 219, § 6, van het Burgerlijk Wetboek, wanneer na het vonnis van de vrederechter een verzoekschrift tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed wordt ingediend, dit vonnis niettemin uitvoerbaar blijft tot aan de beslissing van de rechtbank of van de rechter in kort geding ; dat daaruit volgt dat de vrederechter onbevoegd is om, na de uitspraak van de rechtbank of van de rechter in kort geding, een machtiging op grond van artikel 218 van voormeld wetboek te verlenen, zonder onderscheid of de vrederechter bij het verlenen van die machtiging al dan niet rekening houdt met lasten van de huishouding die betrekking hebben op een vóór het vonnis van de rechtbank of het bevel in kort geding verlopen periode ; dat inderdaad het verlenen van die machtiging door de vrederechter noodzakelijk de door de rechtbank of de rechter in kort geding gedane beoordeling van de financiële toestand van de partijen in het gedrang brengt ;

Overwegende dat het vonnis, hetwelk na de op 13 december 1971 in kort geding gevelde beschikking werd gewezen, aldus de bepaling van voormeld artikel 219, § 6, schendt ;

Dat het middel, in zijn tweede onderdeel, gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zoverre het bij bevestiging van het beroepen vonnis, de tegeneis van eiser, strekkende tot afschaffing van de door het vonnis van 30 maart 1960 aan verweerster verleende machtiging, afwijst ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feitenrechter zou worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen, zitting houdend in hoger beroep.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e KAMER—10 APRIL 1973

Voorzitter : de h. Holvoet

Raadsheren : de hh. Vroomans en Slachmuylder

Advocaten : Mrs. F. De Decker, W. Lamberty loco A. Le Paige en L. Rombaut

1. Tussenkoms—Notaris—Geschil over rangregeling.

2. Hoger beroep—Opgave van grieven.

3. Hoger beroep—Uitvoerend beslag op onroerend goed—Tegen echtgenoten—Gemeenschap—Hoger beroep door de vrouw—Ontvankelijk.

4. Hoger beroep—Tegen beslissing over geschil bij rangregeling—Vraag tot nietigverklaring van de procedure van beslag—Niet ontvankelijk.

5. Evenredige verdeling en rangregeling—Inzage van het proces-verbaal van verdeling—Beweerde onmogelijkheid wegens familiale plichten—Geen overmacht.

6. Geding—Berechting van de zaak—Na het sluiten van het debat neergelegde stukken.

1. *De bij een procedure van uitvoerend beslag op onroerend goed overeenkomstig art. 1580 Ger.W. benoemde notaris die bij een geschil in eerste aanleg over de rangregeling vrijwillig tussenkomt, is een procespartij.*

2. *Wanneer de akte van hoger beroep de grieven moet opgeven, hangt de geldigheid van die akte niet af van de gegrondheid van de tegen de bestreden beslissing aangevoerde grieven, en wordt ze niet aangetast door het feit dat sommige grieven ook andere beslissingen betreffen.*

3. *De beslagleggende schuldeiser, die, niettegenstaande de bij art. 1421 B.W. aan de man verleende machten, de uitwinning van een tot de gemeenschap behorend onroerend goed tegen beide echtgenoten vervolgd heeft, kan naderhand de vrouw niet het recht ontzeggen om hoger beroep in te stellen tegen een beslissing over geschillen betreffende de rangregeling, indien ze meent dat haar belangen geschaad zijn.*

4. *Wanneer de beslagen schuldenaar bij een procedure van uitvoerend beslag op onroerend goed tegen de beslissing die een notaris met de veiling en de rangregeling belaste, geen verzet heeft aangetekend, er geen zuarigheden omtrent de tenuitvoerlegging gerezen zijn of geen vordering werd ingesteld tot nietigverklaring van de toewijzing en deze toewijzing definitief geworden is, dan is de schuldenaar bij zijn hoger beroep tegen een beslissing die uitspraak doet over een geschil betreffende de rangregeling, niet ontvankelijk om de nietigheid van de volledige door de beslagleggende schuldeiser ingeleide procedure te vorderen.*

5. *Het vervullen van familiale plichten maakt geen overmacht uit voor degene die over een maand beschikt om, hetzij in persoon, hetzij bij mandataris, inzage te nemen van de stukken van een rechtspleging en in voorkomend geval tegenspraken te doen.*

6. *Overeenkomstig art. 771 Ger.W. worden de stukken die een partij na het sluiten van het debat aan het Hof richt, buiten het beraad gehouden.*

Lejon t/ N.V. Bank van Brussel e.a.

Gezien, in regelmatige vorm overgelegd, de door de wet vereiste gedingstukken ;

Overwegende dat het hoger beroep, regelmatig naar vorm, binnen de wettelijke termijn werd ingesteld ;

Overwegende dat gedaagden Mylemans Emmanuel en Persyn Alice, alhoewel regelmatig gedagvaard, niet zijn verschenen, noch iemand voor hen ; dat zij nochtans overeenkomstig artikel 753 van het Gerechtelijk wetboek, op verzoek van de meest gereede partij, zijnde de N.V. Bank van Brussel, opnieuw gedagvaard werden ter zitting van 20 februari 1973, waartoe de zaak werd verdaagd ;

Overwegende dat Notaris Paul Van Oekel, in eerste

aanleg vrijwillig is tussengekomen en derhalve tot de procesvoerende partijen behoort ;

Overwegende dat de N.V. Bank van Brussel de nietigheid van de akte van beroep inroept op grond van het gemis aan opgave van de grieven ontwikkeld tegen de bestreden beslissing (artikel 1057 van het Gerechtelijk wetboek) ;

Overwegende dat in strijd met de bewering van deze geïntimeerde, de akte van beroep grieven inhoudt welke gericht zijn tegen de bestreden beslissing ; dat de geldigheid van de akte van hoger beroep niet onderworpen is aan de gegrondheid van de ontwikkelde grieven en evenmin behept is door het feit dat sommige dezer grieven eveneens andere beslissingen betreffen ;

Overwegende dat de N.V. Bank van Brussel bovendien de niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep pleit op grond van het gemis aan belang in hoofde van appellante ;

Overwegende dat niet betwist wordt dat de echtgenoten Nauwelaerts-Lejon gehuwd zijn onder het stelsel van de wettelijke gemeenschap, en dat de vrouw met haar echtgenoot als mede-schuldenaar is opgetreden in de overeenkomst van kredietopening ;

Overwegende dat de beslagleggende schuldeiser, die, spijs de machten verleend aan de man bij artikel 1421 van het Burgerlijk wetboek, de uitwinning van een tot de gemeenschap behorend goed tegen beide echtgenoten vervolgd heeft, naderhand aan de vrouw het recht niet kan ontzeggen hoger beroep in te stellen, indien ze meent dat haar belangen bij de bestreden beslissing dd. 16 november 1972 worden geschaad ;

Overwegende dat de partijen Nauwelaers Leopold en de N.V. Bank van Brussel, echter terecht doen gelden dat appellante niet-ontvankelijk is de nietigheid te vorderen van "de volledige procedure ingeleid door de oorspronkelijk aanleggende partij N.V. Bank van Brussel" ;

Overwegende dat de beslagrechter, bij een vorige beschikking gewezen op 26 november 1970, krachtens artikel 1580 van het Gerechtelijk wetboek, Notaris Van Oekel, met standplaats te Antwerpen, belast heeft met de veiling van het onroerend goed, eigendom der echtgenoten Nauwelaers Leopold-Lejon Joanna, gelegen te Lint, Moederhoefstraat 177, alsook met de rangregeling voorzien bij artikelen 1639 en volgende van het Gerechtelijk wetboek ;

Overwegende dat deze verrichtingen bevolen werden ingevolge het uitvoerend beslag gedaan op 6 november 1970 op bedoeld goed welk gehypothekeerd was, tot zekerheid van de kredietopening toegestaan door de N.V. Bank van Brussel op 11 juni 1963, aan de echtgenoten Nauwelaerts-Lejon ;

Overwegende dat geen van beide beslagenen verzet heeft betekend overeenkomstig de artikelen 1244 van het Burgerlijk wetboek, en 1033, 1344 en 1567 van het Gerechtelijk wetboek ;

Overwegende dat er na de beschikking dd. 26 november 1970, houdende benoeming van de notaris, tussen partijen geen zwaarigheden omtrent de tenuitvoerlegging gerezen zijn, zodat desaanvaande geen uitspraak vanwege de beslagrechter werd gevorderd ; dat de beslagenen evenmin een vordering tot nietigverklaring van de toewijzing van het goed hebben ingediend (artikelen 1622 en 1623 van het Gerechtelijk wetboek) ;

Overwegende dat de toewijzing van het onroerend goed

aan de echtelieden Mylemans Emmanuel-Persyn Alice, op 3 maart 1972 definitief is geworden ; dat deze kopers de koopsom, kosten en lasten ten belope van 1.029,261,— frank in handen van de aangestelde notaris, binnen de termijnen voorzien in de verkoopsvoorwaarden, hebben gestort, zoals blijkt uit het proces-verbaal van rangregeling opgesteld op 28 april 1972 ;

Overwegende dat het hoger beroep derhalve enkel ontvankelijk is in zover het gericht is tegen de beschikking dd. 16 november 1972, waarbij de beslagrechter uitspraak heeft gedaan over de tegenspraken aangaande de verrichtingen tot rangregeling ;

Overwegende dat de echtelieden Nauwelaers-Lejon overeenkomstig artikel 1644 van het Gerechtelijk wetboek, bij eksploit dd. 4 mei 1972 van Gerechtsdeurwaarder Roger Vandenhende te Antwerpen, op verzoek van de aangestelde notaris aangemaand werden om, op straffe van uitsluiting, binnen de maand inzage te nemen van het proces-verbaal van rangregeling afgesloten op 28 april 1972 en desgevallend tegenspraak te doen ;

Overwegende dat door de beslagleggende schuldeiser, de N.V. Bank van Brussel, tegenspraak werd gedaan omtrent het ereloon van de aangestelde notaris ;

Overwegende dat appellante, bij deurwaarderseksplaat dd. 2 juni 1972, aan de aangestelde notaris haar verlangen te kennen gaf "de details te bekomen van alle sommen door hem in rekening genomen, zowel wat betreft de ontvangsten als voor wat de kosten en de lasten van toewijzing betreft ;

Overwegende dat de notaris, omwille het bestaan van betwistingen, een uitgifte van het proces-verbaal ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg heeft neergelegd ;

Overwegende dat de beslagrechter, bij de bestreden beschikking van 16 november 1972 :

1. uitspraak heeft gedaan over het geschil nopens het ereloon van de notaris ; dat de beschikkingen van de bestreden beslissing op dit punt nog enkel door appellante wordt aangevochten ;

2. na te hebben vastgesteld dat het verzoek om inlichtingen uitgaande van dame Lejon, geen kritiek inhoudt ten overstaan van het proces-verbaal van rangregeling, haar tegenspraak als onontvankelijk heeft afgewezen ;

Overwegende dat appellante, buiten de hierboven besproken en afgewezen grond van nietigheid der rechtspleging, haar hoger beroep op volgende overwegingen staaft :

- dat zij niet in staat is geweest enige kritiek uit te oefenen op de dokumenten en bewijsstukken opgesteld door de aangestelde notaris, omdat ze in de materiële onmogelijkheid verkeerde zich ter studie van de notaris te begeven, omwille haar bewakingsplicht ten aanzien van haar gehandikapt kind ;

- dat de huidige procedure "op flagrante wijze de rechten en belangen van de echtgenote heeft miskend" ;

- dat de eerste rechter ten onrechte zou beslist hebben dat de notaris, voor de berekening van zijn honorarium, het tarief van de gerechtelijke rangregeling mocht toepassen ;

Overwegende dat deze grieven ongegrond voorkomen ;

- dat het vervullen van familiale plichten geen geval van overmacht uitmaakt in hoofde van wie over een maand beschikt om, hetzij in persoon, hetzij bij mandataris, inzage te nemen van de stukken van een rechtspleging en desgevallend tegenspraken te doen ;

- dat het niet bewezen is dat de uitspraak van de eerste rechter over de hem voorgelegde tegenspraken "de rechten van de echtgenote heeft miskend";
- dat de eerste rechter, om redenen die het Hof bijtreedt en die bij deze worden overgenomen, behoorlijk uitspraak heeft gedaan over de betwistingen aangaande het ereloon van de notaris, namelijk wat betreft het toe te passen barema;

Overwegende dat overeenkomstig artikel 771 van het Gerechtelijk wetboek, het aangetekend schrijven dd. 27 februari 1973, en de vier bijlagen, welke appellante aan het Hof heeft gericht na het sluiten der debatten, buiten het beraad gehouden werden;

Om deze redenen,

Het Hof:

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Alle andere, meer omvattende of strijdige conclusies van de hand wijzende als irrelevant;

Rechtdoende bij arrest dat geacht wordt op tegenspraak te zijn geweest ten overstaan van Mylemans Emmanuel en Persyn Alice (artikel 753 van het Gerechtelijk wetboek);

Rechtdoende op tegenspraak tegen alle andere partijen;

Na het schrijven dd. 27 februari 1973 en zijn bijlagen, buiten het beraad gehouden te hebben;

Verklaart het hoger beroep niet ontvankelijk in zover appellante de nietigheid vordert van de rechtspleging ingeleid door de aanleggende partij "de N.V. Bank van Brussel";

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk doch ongegrond in zover het gericht is tegen de beschikking van de beslagrechter gewezen op 16 november 1972;

Bevestigt deze beslissing in al haar bestreden beschikkingen;

Veroordeelt appellante tot al de kosten van hoger beroep.

NOOT—Het vonnis van de beslagrechter te Antwerpen van 16 november 1972, dat door bovenstaand arrest bevestigd werd, is eveneens in dit nummer opgenomen.

BESLAGRECHTER TE ANTWERPEN

16 NOVEMBER 1972

Rechter : de h. M. Groetaers

Advocaat : Mr. W. Lamberty loco A. Le Paige

Evenredige verdeling en rangregeling—1. Rangregeling na uitvoerend beslag op onroerend goed—Gerechtelijke rangregeling—Notaris—Honorarium—
a) Toepasselijke schaal—b) Basis voor de berekening—2. Art. 1644 Ger.W.—Inzage van het proces-verbaal van verdeling—Details en bewijsstukken.

1. a) *Het tarief van de honoraria van de notarissen bepaalt twee schalen voor de rangregeling : schaal E voor de minnelijke rangregeling en schaal I voor de gerechtelijke rangregeling.*

De rangregeling die plaatsheeft na een rechtspleging van uitvoerend beslag op onroerend goed en op grond van de benoeming van een notaris door de beslagrechter

(art. 1580 Ger.W.) is steeds en van het begin af gerechtelijk.

b) *Het evenredige honorarium van de notaris wordt berekend op alle bedragen in hoofdsom, interesten en kosten, waarop de verrichtingen van de rangregeling betrekking hebben en die aan de schuldeisers uitgekeerd worden. Het overschot dat aan de beslagen schuldenaar toekomt, wordt niet in aanmerking genomen.*

2. *De aanmaning door de notaris aan de schuldenaar en aan de ingeschreven schuldeisers om inzage te nemen van het proces-verbaal van verdeling van de opbrengst van de verkoop (art. 1644 Ger.W.) houdt in, dat aan elke belanghebbende de mogelijkheid gegeven wordt tot kennismaking van de details en tot inzage van de bewijsstukken.*

N.V. Bank van Brussel en Lejon t/ Nauwelaers e.a.

(...)

Overwegende dat de kopers, alhoewel behoorlijk verittigd bij gerechtsbrief niet verschenen zijn noch iemand voor hen;

Overwegende dat de heer en meester P. Van Oekel, notaris te Antwerpen, bij Onze beschikking dd° 26 november 1970 benoemd werd op grond van artikel 1580 Ger.W. om over te gaan tot de veiling van een onroerend goed gelegen te Lint, Moederhoefstraat, 177, toebehorende aan de echtelieden Nauwelaers-Lejon;

Overwegende dat de notaris, na deze verkoping, op 28 april 1972 een proces-verbaal van rangregeling opstelde waarop hierna vermelde tegenspraken gevormd werden :

1° *Tegenspraken van de naamloze vennootschap Bank van Brussel.*

a) *Het ereloon van de notaris werd berekend bij toepassing van barema I, in stede van krachtens barema E, dit dan wanneer de rangregeling geen gerechtelijke maar een minnelijke rangregeling is;*

Overwegende dat het tarief van de honoraria van de notarissen gevestigd door het K.B. van 16 december 1950 laatst gewijzigd door het K.B. van 22 januari 1971 twee tarieven voorziet voor de rangregeling (art. 17 nr. 52) : 1° minnelijk : schaal E ; 2° gerechtelijk : schaal I ;

Overwegende dat de eerste eisende partij op tegenspraak laat gelden dat vermits het gerechtelijk wetboek slechts een enkele rechtspleging van rangregeling kent, het onderscheid tussen minnelijke en gerechtelijke rangregeling in deze rechtspleging zelf moet gezocht worden ; dat volgens haar de rangregeling steeds minnelijk is zolang geen tegenspraken gevormd werden overeenkomstig artikel 1646 Ger.W. ; dat de notaris derhalve, in zijn oorspronkelijk proces-verbaal van verdeling van de opbrengst van de verkoop (art. 1643 Ger.W.) steeds het tarief E moet toepassen ;

Overwegende dat de benoemde notaris hierop terecht antwoordt dat de rangregeling die plaats grijpt na een rechtspleging van onroerend uitvoerend beslag en op grond van een benoeming door de beslagrechter (artikel 1580 Ger.W.) steeds en van begin af gerechtelijk is ;

Overwegende dat deze rangregeling volledig voor de benoemde notaris geschiedt ; dat de beslagrechter of het Hof van Beroep slechts uitspraak doen over de geschillen die voor hen gebracht zijn, waarna van het vonnis of het arrest aan de notaris kennis gegeven wordt voor tenuitvoerlegging (art. 1648, 1649 Ger.W.) ;

Overwegende dat in deze rechtspleging aldus onmogelijk een minnelijke en een gerechtelijke fase kunnen onderscheiden worden ; dat bezwaarlijk zou kunnen vereist worden dat de notaris zijn proces-verbaal van verdeling (artikel 1643 Ger.W.) eerst op grond van het tarief E zou moeten opstellen om nadien een andere verdeling, ditmaal berekend volgens het tarief I, ter griffie neer te leggen ;

Overwegende dat artikel 1646 Ger.W. inderdaad uitdrukkelijk voorziet dat ingeval van betwisting de notaris een uitgifte van het proces-verbaal ter griffie neerlegt ; dat in de stelling van de eerste eisende partij op tegenspraak, het tarief I van de gerechtelijke rangregeling nooit zou kunnen toegepast worden ;

Overwegende dat deze tegenspraak aldus ongegrond voorkomt ;

b) *Het ereloon van de notaris dient berekend te worden op grond van het te verdelen bedrag, hetzij 736.380 frank ;*

Overwegende dat de volledige prijs, met inbegrip van de kosten, in huidige zaak fr. 1.029.261,— bedroeg, som die door de kopers betaald werd ; dat na aftrek van de werkelijke lasten en onkosten van de toewijzing en van de kosten van rangregeling een bedrag van fr. 752.440,— overbleef, dat volledig aanbedeeld werd aan de eerste eisende partij op tegenspraak in haar hoedanigheid van eerst ingeschreven schuldeiser ; dat dit bedrag nog verhoogd werd met fr. 36.713,— zijnde de bevoorrechte gerechtskosten door deze zelfde schuldeiser gedragen ;

Overwegende dat de notaris zijn ereloon berekende op de totale prijs van fr. 1.029.261,— terwijl de eerste eisende partij op tegenspraak betoogt dat hij dit slechts had mogen berekenen op fr. 736.380,— bedrag dat de verdelen bleef ;

Overwegende dat vooreerst moet opgemerkt worden dat de te verdelen som, na aftrek van de kosten van toewijzing fr. 786.380,— en niet fr. 736.380,— bedroeg ;

Overwegende dat ingevolge artikel 4 van voormeld K.B. van 22 januari 1971 de evenredige erelonen worden berekend op de sommen en waarden die als basis dienen voor de heffing van de registratierechten ;

Overwegende dat inzake gerechtelijke rangregeling, artikel 142 tweede lid van het Wetboek van de Registratierechten bepaalt dat het recht geheven wordt op het geheel van de bedragen die onder de schuldeisers worden verdeeld, hetzij op alle bedragen in hoofdsom, interesten en kosten op dewelke de bewerkingen van rangregeling betrekking hebben en die aan de schuldeisers uitgekeerd worden ; dat o.m. het overschot dat aan de beslagen schuldenaar terugkomt niet in aanmerking genomen wordt (Génin, "Commentaire du Code des Droits d'Enregistrement", bd. II, nr. 1489) ;

Overwegende dat in huidig geval de erelonen van de notaris derhalve moesten berekend worden op fr. 786.380,— netto opbrengst van de verkoping, verhoogd met fr. 36.713,— bevoorrechte kosten aan de eisende partijen toegekend, hetzij samen fr. 823.093,— ;

2° *Tegenspraak van dame Lejon.*

Zij wenst de détails te bekomen van alle sommen door de notaris in rekening genomen zowel voor wat betreft de ontvangsten als voor wat de kosten en de lasten van de toewijzing betreft.

Overwegende dat deze "tegenspraak" in feite een vraag tot inlichtingen is ;

Overwegende dat de notaris terecht doet opmerken dat alle nuttige inlichtingen ter zijner studie konden bekomen worden, waar alle documenten en bewijsstukken ter inzage van partijen lagen ; dat de aanmaning, voorzien bij artikel 1644 Ger.W., om inzage te nemen van het proces-verbaal van verdeling vanzelfsprekend de mogelijkheid inhoudt, voor elke belanghebbende, om inzage te nemen van de "détails" en bewijsstukken ;

Overwegende dat deze tegenspraak, die geen enkele kritiek inhoudt tegen het proces-verbaal van verdeling, niet-ontvankelijk voorkomt ;

Om die redenen :

verklaren de eerste tegenspraak van de eerste eisende partij op tegenspraak, de naamloze vennootschap Bank van Brussel, ontvankelijk doch ongegrond ; wijzen haar ervan af ;

zeggen voor recht dat het ereloon aan de notaris verschuldigd voor de rangregeling, berekend wordt op grond van de schaal I voorzien door artikel 17 nr 52 van het K.B. van 16 december 1950 zoals gewijzigd door het K.B. van 22 januari 1971, houdend tarief van de honoraria van de notarissen ;

bevestigen op dat punt het proces-verbaal van verdeling dd° 28 april 1972 door notaris P. Van Oekel opgesteld ;

verklaren de tweede tegenspraak van zelfde eerste eisende partij op tegenspraak ontvankelijk doch slechts gedeeltelijk gegrond ;

zeggen voor recht dat, wat de rangregeling betreft, het ereloon van de notaris dient berekend te worden op de som van fr. 823.093,— ;

gelasten op dat punt de verbetering van het proces-verbaal van 28 april 1972 ;

verklaren de tegenspraak van de tweede eisende partij op tegenspraak niet-ontvankelijk ;

leggen de kosten van huidig geding ten laste van de massa.

NOOT—Zie elders in dit nummer het arrest van 10 april 1973, waarbij het Hof van Beroep te Brussel het vonnis van de beslagrechter bevestigt.

RECHTSpraak IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 24 februari 1973

Werkloosheid—Jonge werknemers—Recht op uitkeringen—Beëindiging van studie met technische vorming of beroepsvorming—Geen erkenning door beheerscomité van de R.V.A.—Het arbeidshof mag niet in de plaats van het beheerscomité de studie erkennen.

Bij arrest van 18 juni 1972 besliste het Arbeidshof te Brussel dat m.b.t. de aanspraak van jonge werknemers op werkloosheidsuitkeringen (art. 124, K.B. van 20 december 1963) een "vierde jaar handel", bijzonder onderwijs met volledig leerplan in een atheneum, diende beschouwd te worden als onderwijs dat normaal op een beroep voorbereidt, hoewel de bedoelde studie niet als zodanig wordt erkend door het beheerscomité van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

Het Hof van Cassatie vernietigt het arrest op grond van de volgende consideransen :

"Overwegende dat volgens artikel 124 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, welk artikel werd vervangen bij artikel 1 van het koninklijk besluit van 3 oktober 1968, jonge werknemers die studies met een volledig leerplan hebben beëindigd in een onderwijsinrichting die door de Staat is opgericht, gerechtigd zijn op werkloosheidsuitkering, op voorwaarde onder meer dat het gaat hetzij om studies van de hogere secundaire cyclus, hetzij om studies van de lagere secundaire cyclus, met technische of beroepsvorming, op voorwaarde dat deze laatste door het beheerscomité van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening wordt erkend als normaal voorbereidend tot de uitoefening van een beroep in loondienst ;

"Overwegende dat het bestreden arrest vaststelt dat de dochter van de verweerders, na de lagere secundaire cyclus van het middelbaar onderwijs zonder goed gevolg te hebben beëindigd, in een atheneum een jaar bijzonder onderwijs met volledig leerplan, "vierde jaar handel" genaamd, heeft genoten ;

"Overwegende dat het arbeidshof impliciet aanneemt dat deze studies niet door het beheerscomité van de Nationale Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening worden erkend als normaal voorbereidend tot de uitoefening van een beroep in loondienst ; dat het nochtans overweegt dat deze studies vakken omvatten die voor de uitoefening van een beroep in loondienst voorbereiden ; dat het derhalve deze studies gelijkstelt met door het beheerscomité erkende studies van de lagere secundaire cyclus met beroepsvorming ;

"Overwegende dat het arbeidshof niet behoort in de plaats van het beheerscomité van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, te erkennen dat deze studies, al zij het met beroepsvorming, een normale voorbereiding zijn voor de uitoefening van een beroep in loondienst."

(Voorzitter : de h. Pollet—Raadsheer-verslaggever : de h. Janssens—Advocaat-generaal : de h. Duchatelet—Advocaat : Mr. Simont—In de zaak : Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening t/ Spitalieri en Difranco).

Hof Brussel (15e Kamer te Antwerpen), 30 maart 1973

Onrechtmatige daad—Verkeersongeval—Vordering van de bijzit van het slachtoffer—Begrafeniskosten—Zaakwaarneming—Morele schade—Geen rechtmatig belang—Vordering voor haar kinderen—Niet ontvankelijk.

De gehuwde en niet uit de echt gescheiden vrouw van J woonde sedert jaren samen met D. Deze kwam bij een verkeersongeval om het leven. Voor de correctionele rechter stelde zij zich burgerlijke partij tegen M die het ongeval veroorzaakt had.

In de eerste plaats vroeg zij betaling van de *begrafeniskosten* die zij betaald had :

"Overwegende dat de burgerlijke partij op eigen initiatief, zonder enige opdracht van de erfgenamen van wijlen D, de begrafeniskosten heeft betaald ; dat deze kosten een last zijn van de nalatenschap ; dat het recht om ze terug te vorderen van degene die door zijn schuld er de oorzaak van is geweest, toebehoort aan de erfgenamen ;

"Overwegende dat de burgerlijke partij impliciet toegeeft, dat het hier geen eigen schade betreft, maar voorhoudt dat zij, gehandeld hebbende als zaakwaarneemster, een rechtstreeks verhaal op de beklagde heeft ;

"Overwegende dat de zaakwaarnemer uiteraard alle nuttige of noodzakelijke uitgaven die hij heeft gedaan, slechts kan terugvorderen van hem wiens zaak behoorlijk is waargenomen (art. 1375 B.W.)."

Ook de vergoeding die zij wegens *morele schade* vorderde wordt afgewezen :

"Overwegende dat de burgerlijke partij ten onrechte verwijst naar de sociale wetgeving om thans een vergoeding te vorderen voor haar leed, veroorzaakt door het overlijden van de man met wie zij, hoewel met J getrouwd, gedurende verscheidene jaren een onwettig gezin heeft gevormd ;

"Overwegende dat de sociale wetgeving weliswaar, om redenen van humanitaire aard, ter compensatie van zekere lasten, geldelijke voordelen toekent op grond van feitelijke toestanden waarvan sommige hun oorsprong kunnen vinden in het concubinaat van de belanghebbenden ; dat nochtans de aantasting van de genegenheidsbanden tussen de gehuwde bijzit en haar gezin geen verlies van een rechtmatig voordeel betekent ; dat de vergoeding van de hierdoor ontstane morele schade dan ook niet in rechte kan gevorderd worden (Cass., 21 april 1958, *Pas.*, 1958, I, 921)".

Tenslotte wordt de eis die zij handelend voor haar minderjarige kinderen instelt, onontvankelijk verklaard :

"Overwegende dat de drie minderjarige de wettige kinderen zijn van de burgerlijke partij en haar echtgenoot J ; dat haar huwelijk met J thans nog niet ontbonden is, zodat krachtens art. 389 B.W., dat van openbare orde is, de goederen van de kinderen door beide ouders worden beheerd ; dat derhalve de vordering, zoals thans ingeleid, niet ontvankelijk is".

(Voorzitter : de h. A. Roevens—Raadsheren : de hh. J. Blockx en E. Paternostre—Substituut-procureur-generaal : de h. Van Eeckhout—Advocaten : Mrs. Van Schoubroeck, B. Franck, J. Heerman loco J. Van Rooy, H. Schrijvers en P. Goossens loco Van Damme—In de zaak : R. t/ M.).

NOOT—Vgl. Rb. Brussel, 27 juni 1972, *J.T.*, 1973, 183. Voor de Franse rechtspraak leze men N.M.K. GOMAA, "La réparation du dommage et l'exigence d'un intérêt légitime juridiquement protégé", *D.*, 1970, *Chron.*, 145, en FRANÇOIS CHABAS, "Le cœur de la Cour de cassation (Le droit à réparation de la concubine adultère)", *D.*, 1973, *Chron.*, 211.

Arbrb. Veurne (2e Kamer), 18 juni 1973

Taalgebruik—In gerechtszaken—Arbeidsgerecht—Inleidend verzoekschrift—Gedeeltelijk in het Nederlands, gedeeltelijk in het Frans—Nietig.

Eiseres stuurde aan de griffie een verzoekschrift, waarvan de tekst luidde :

"Ik ondergetekende (...) heb de eer bij deze beroep aan te tekenen tegen de beslissing van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen, betekend op 17-11-72. Dit beroep steunt op de volgende gronden : Zie bijlage (voir annexe)". Daarop volgde de datum in het Frans, en de handtekening. In de bijlage werden de motieven uiteengezet in het Frans.

Op eensluidend advies van de arbeidsauditeur overweegt de rechtbank :

"dat het verzoekschrift als één geheel dient beschouwd te worden en dat het overeenkomstig de artikelen 2 en 3 van de Wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken in het Nederlands had dienen opgesteld te worden ; dat art. 40 van dezelfde wet bepaalt dat de niet-naleving van deze verplichting de nietigheid van de inleidende akte tot gevolg heeft ;

"dat verweerder de nietigheid in zijn conclusie opwerpt ; dat bovendien de rechter ambtshalve de nietigheid van de akte dient uit te spreken bij een verzuim of onregelmatigheid betreffende het taalgebruik in gerechtszaken, dit overeenkomstig art. 862, § 1, 10°, en § 2, Ger.W."

De rechtbank verklaart de vordering niet ontvankelijk, maar verwijst de verweerder bij toepassing van art. 1017, § 2, Ger.W. in de kosten.

(Voorzitter : de h. P. Grillet—Rechter : de h. A. Lecleir—Rechter in sociale zaken : de h. D. Deprez—Arbeidsauditeur : de h. M. Dobbelaere—Advocaat : Mr. H. Gevaert—In de zaak : Delplanq t/ Rijksinstituut voor de Sociale Verzekering der Zelfstandigen).

NOOT—Zie over het probleem nog Rb. Brugge, 27 juni 1972, *R.W.*, 1972-73, 1390, en de in de noot geciteerde arresten.

BOEKBESPREKING

A. ERLER und E. KAUFMAN, *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*, negen eerste afleveringen, Erich Schmidt Verlag, Berlijn, 1964-1972.

De Duitse rechtshistorici hebben het ogenblik opportuun geacht om een groot trefwoordenboek van de Duitse rechtsgeschiedenis samen te stellen.

Deze grootse, op initiatief van de in 1965 overleden rechtshistorische germanist Wolfgang Stammler opgezette onderneming, waaraan voor elk deel tientallen specialisten meewerken, is gegroeid uit de nood aan een ruim wetenschappelijk overzicht van wat tijdens de laatste decennia op het stuk van rechtsgeschiedenis verschenen is. De rechtsgeschiedenis is immers eng verbonden met talrijke disciplines – juridische, historische, filosofische, volkskundige en theologische –, zodat al wie bij de humane wetenschappen betrokken is, informatie over de laatste stand van het onderzoek nodig heeft.

Heel de Duitse rechtsgeschiedenis, met de romeins- en kanoniekrechtelijke invloeden, wordt nu in een wetenschappelijk handwoordenboek opgenomen. De bedoeling is het werk in drie delen van elk acht afleveringen uit te geven. Elk trefwoord wordt door de verantwoordelijke auteur ondertekend.

De alfabetische ordening van de stof helpt de lezer om zich snel en efficiënt te oriënteren en een duidelijk in- en overzicht van alle rechtshistorische problemen te krijgen. Hoewel de trefwoorden op de Duitse rechtsgeschiedenis betrekking hebben, komen er in het werk ook een aantal oudnoorse, Engelse, Italiaanse en Spaanse trefwoorden voor.

Ook voor de rechtsgeschiedenis van de Nederlanden een zeer belangrijk naslawerk!

L. Th. Maes

BALIELEVEN

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen

De traditionele plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie had dit jaar plaats op zaterdag 20 oktober jl.

In de zaal van het Hof van Assisen was geen plaats meer onbezet toen de voorzitter, Mr. Fr. Erdman, het 89^e werkingsjaar officieel voor geopend verklaarde. Na de vele prominenten, de stafhouders en de afgevaardigden van de binnen- en buitenlandse balies – in het Nederlands, het Frans, het Duits, het Engels, het Italiaans – in welke landen bewoordingen te hebben begroet, richtte hij een hartelijk welkom tot de talrijke nieuwe stagiaires. "Laat U niet afschrikken – aldus de voorzitter – door allerlei moeilijkheden!

Indien op dit ogenblik een groot aantal jongeren onze rangen verwoegen, dan behoort het aan de balie en haar beroepsorganisaties de kracht op te leveren om het hoofd te bieden aan nieuwe problemen, de nodige aanpassingen door

te voeren die het, voor allen, mogelijk moeten maken aan de balie, ten dienste van de mens, in de uitoefening van een edel beroep een levensdoel te vinden.

De problemen van de stage, van de specialisatie, van de medewerking en de associatie zijn beroepsproblemen die met een bewustzijn van de evolutie van het beroep, in deze moderne tijd, aangepast aan de vereisten van die tijd, niet alleen door de verantwoordelijken van onze organisaties, maar door iedereen ernstig moeten worden overwogen, opdat, in een algemene consensus, met de wil het bestaan en de inrichting van de orde aan te passen aan de nieuwe vereisten, opdat de vrijheid en onafhankelijkheid van de balie zou gevrijwaard blijven.

De vrijheid en onafhankelijkheid vrijwaren, maar dan in een sfeer waarin, los van vroegere tijden, voor eenieder, de uitoefening van het beroep van advocaat gekoppeld moet kunnen worden met een waardig levensbestaan en dit dan vooral om aan de jongeren, die met veel hoop en moed tot deze balie toetreden de kans te gunnen, de gelijke kans te gunnen, zich volledig ten dienste van het recht te stellen.

Jonge confraters, geen vertrouwen hebben in zichzelf is een zwakheid. Te zeker zijn van zichzelf is een gebrek!

Eén van de grootste hoedanigheden van de advocaat moet zijn de bescheidenheid gepaard met een voortdurende onrust.

Te weten dat wij niets weten, voortdurend verder zoeken, trachten de mens te doorgronden in de pleiter, de rechtvaardigheid in het recht, "chercher passionnément une image de la vérité"!

Onze eigen vervolmaking op allerlei gebied buiten de rechtswetenschap om, onze onverdroten werkracht zullen ons toelaten het ongebreidelde tempo van de wetenschappelijke en culturele ontwikkeling van deze moderne wereld bij te houden.

Advocacy is an absolute necessity to justice!

Heb dus uw beroep lief, zonder voorbehoud, met de volledige overgave van Uw jeugd; span U in om waardig te zijn U advocaat te noemen.

Heb uw beroep lief, want het is het schoonste dat er is, met zijn diepe vreugden van het welslagen, van de voldoening van de volbrachte taak, van de waardering van confraters en magistraten, maar ook met de onvermijdelijke soms te veelvuldige tegenslagen, en de smarten van het leven.

Jonge confraters, U gaat een beroep uitoefenen dat al uw tijd, al uw energie en al uw kracht volledig zal opeisen.

De sfeer van confraterniteit die de Vlaamse Conferentie U biedt moet U dan ook helpen op deze moeilijke weg die U gekozen hebt om een vrij mens te blijven, die niets aan niemand vraagt, die niets aan niemand is verschuldigd en die daarom, en daarom alleen, fier mag zijn."

De bekendmaking van de uitslag van de Herman De Jongh wedstrijd voor welsprekendheid tijdens het gerechtelijk jaar 1972-1973 werd op een warm applaus onthaald; de eerste prijs werd toegekend aan Mr. Harry Hendrickx en de tweede prijs aan Mr. Hugo Sebrechts.

Vervolgens verleende voorzitter Erdman het woord aan de openingsredenaar, Mr. Werner Engels. Zijn rede over *De Problematiek rond de vrijmaking van de vrouw* verscheint in een der volgende nummers van het *Rechtskundig Weekblad* evenals de slottoespraak van stafhouder Georges Franck, wiens betoog tegen de volledige gelijkstelling van man en vrouw bij een gedeelte van het vrouwelijk publiek enkele malen heftig protest uitlokte.

Deze prachtige manifestatie van de Vlaamse Conferentie werd besloten met een schitterende receptie in het Vleeshuis, 's avonds gevolgd door een groots banket in het Romi Goldmuntz Center, met als hoogtepunt de revue, vol humor en ironie, opgevoerd door Mrs. A. De Roeck, Jo Stevens, E. Boudewijns, H. De Winter, C. Masson, H. Lange, M. Lauwers, Fr. Mattheessens jr. en voortreffelijk begeleid door de pianist Mr. M. De Hondt.

Ph. Van Camp

Vlaamse Conferentie bij de Balie te Gent Eeuwfeestviering

Het zal wellicht geen Vlaamse jurist meer onbekend zijn dat de Vlaamse Conferentie weldra 100 jaar bestaat.

Ter gelegenheid van de eeuwewende organiseert de Conferentie talrijke activiteiten, de ene ietwat ernstiger en plechtiger dan de andere.

De eeuwfeestviering vangt aan met de *interbaliepleitwedstrijd* op donderdag 22 november 1973 om 14u30 in het Gerechtsgebouw. Daaraan nemen deel de balies van Antwerpen, Brugge, Brussel, Dendermonde, Gent en Kortrijk. Drie zaken zullen worden gepleit door de geselecteerden (stagiairs) van de onderscheiden zes balies.

De jury samengesteld uit de voorzitters van de zes conferenties en voorgezeten door de Oud-deken van Nationale Orde A. De Gryse zal beslissen wie de 1° prijs van 10.000 fr. in de wacht zal slepen. Deze zal worden uitgereikt tijdens het waterzooisouper waarmee de eerste dag besloten wordt.

Vrijdag 23 november 1973 zal in de Annalen van de Conferentie aangehaald worden als *de* dag van de feestviering.

Om 14 uur gaat de *Plechtige Openingsvergadering* van het gerechtelijk jaar 1973-1974 door in de Aula van de Rijksuniversiteit te Gent.

Zijne Majesteit de Koning zal de eeuweling met zijn aanwezigheid eer aandoen. Daarenboven zullen talrijke personaliteiten uit binnen- en buitenland de plechtigheid bijwonen. Het woord zal gevoerd worden door stafhouder Mr. Piet Blomme, die het zal hebben over het verleden van de Conferentie onder de titel "De Tael is gansch het volk".

Een tweede luik van hetzelfde thema is gericht op de toekomst: Mr. Paul Van Malleghem, voorzitter van de Conferentie, zal een rede houden onder het motto "Vlaming zijn om Europeeër te worden".

Deze topactiviteit van de lustrumviering wordt uiteraard besloten met een receptie.

Dezelfde avond gaat het traditionele *banket* gevolgd door de *revue* door, in de voor de gelegenheid gekozen prachtige zalen van de St. Pietersabdij te Gent.

Op zaterdag 24 november 1973 wordt de Conferentie ontvangen door het College van Burgemeester en Schepenen op het stadhuis te Gent.

Voor de hardnekkige doorzetters is er 's avonds gelegenheid tot dansen op het *Lustrumgalabal* dat plaats grijpt in de St. Pietersabdij en waarop de leden van de balie de gelegenheid hebben de ruime kring van hun vrienden en kennissen te betrekken in de vreugde van het eeuwfeest.

L. Galaude

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

HET BEZOEK VAN DE ADVOCATEN UIT DE LID-STATEN AAN HET HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN TE LUXEMBURG

Op 25 en 26 september 1973 waren 75 advocaten uit de negen Lid-Statens te gast bij het Hof van Justitie te Luxemburg. Te dier gelegenheid had het Hof een programma van voordrachten en gesprekken georganiseerd.

De eerste voordracht werd onder het voorzitterschap van de Italiaanse kamervoorzitter Monaco gehouden door de Deense rechter Sørensen met als onderwerp: "Algemene uiteenzetting, bevoegdheden, organisatie, procesregels en artikel 177 (prejudiciële verzoeken)".

Het Hof bestaat uit negen rechters, die in onderlinge overeenstemming door de regeringen van de Lid-Statens voor zes jaar benoemd worden. Herbenoeming is geoorloofd en tot nu toe algemeen gebruikelijk. Het Hof wordt

bijgestaan door vier advocaten-generaal en één griffier. De administratieve diensten van het Hof tellen ongeveer 160 ambtenaren.

Wat nu de bevoegdheden van het Hof betreft, er werd nog geen enkel geding door een Lid-Staat tegen een andere Lid-Staat wegens niet-nakoming van de op hem rustende verplichtingen aanhangig gemaakt. De reden is dat de Commissie telkens tegen de in gebreke blijvende Lid-Staat optreedt.

Het Hof gaat de wettigheid na van de handelingen van de Raad en van de Commissie. Deze handelingen kunnen niet alleen bestreden worden wegens onbevoegdheid en verdragschending, maar ook wegens schending van algemene rechtsbeginselen, van grondrechten van de burgers en van internationale overeenkomsten die alle Lid-Statens binden.

De belangrijkste bevoegdheid van het Hof spruit voort uit art. 177 E.E.G. Het is de prejudiciële bevoegdheid, die wordt uitgeoefend op vraag van de nationale rechterlijke instanties. Men kan de vraag stellen of dit begrip ook de arbitragecommissies en de semi-rechterlijke organisaties omvat. De verwijzing naar het Hof is niet nodig wanneer over een identieke vraag reeds vroeger uitspraak gedaan werd of het antwoord evident is. Het arrest van het Hof bindt de nationale rechter.

Met betrekking tot de kosten inzake prejudiciële geschillen oordeelt het Hof, dat daarover uitspraak wordt gedaan door de nationale rechter in het hoofdinging volgens de geldende nationale voorschriften.

Tijdens de bespreking werd van Nederlandse zijde de vraag gesteld of private arbitrage al dan niet een rechterlijke instantie was. Rechter Sørensen meende van niet, maar rechter Donner liet verstaan dat zijn mening breder was. Van Italiaanse zijde kwam de vraag of een Staat wiens rechters systematisch de verwijzing naar het Hof zouden weigeren, daarvoor onder het gemeenschapsrecht aansprakelijk zou kunnen zijn. Sprekend als hoogleraar gaf rechter Sørensen een bevestigend antwoord.

Onder het voorzitterschap van de Luxemburgse kamer-voorzitter Pescatore hield de Duitse rechter H. Kutscher de tweede voordracht over: "De werking van het gemeenschapsrecht binnen het gezichtsveld van de nationale rechter".

Het gemeenschapsrecht is noch nationaal recht noch volkenrecht, maar vormt een rechtsorde *sui generis*. Voor de Lid-Statens is het echter geen "vreemd" recht en de toepassing ervan mag door de nationale rechters niet geweigerd worden op gronden van nationale openbare orde. Er is een nauw verband tussen gemeenschapsrecht en nationaal recht: de ene rechtsorde is dikwijls met de andere doorweven. Zo behoren de algemene rechtsbeginselen en de grondrechten van de burgers der Lid-Statens ook tot het gemeenschapsrecht.

De rechtsorde van de gemeenschap is zelfstandig en onafhankelijk van die der Lid-Statens. Zij heeft rechtstreekse werking in de Lid-Statens en voorrang op het nationale recht.

Door de rechtstreeks werkende bepalingen worden rechtsbetrekkingen in het leven geroepen tussen de Lid-Statens en hun burgers of tussen de burgers onderling. Een voorschrift kan alleen rechtstreeks werken wanneer zijn inhoud bepaalbaar is; de eruit voortvloeiende verplichting moet onvoorwaardelijk en duidelijk bepaald zijn.

Het gemeenschapsrecht heeft voorrang op het nationale recht. Echte conflicten tussen nationaal recht en gemeenschapsrecht komen weinig voor. Zij ontstaan vooral wanneer oudere nationale rechtsregels niet tijdig aan het gemeenschapsrecht worden aangepast.

De vraag naar de rang van de communautaire rechtsorde moet in alle Lid-Statens op dezelfde wijze beantwoord worden. Het gemeenschapsrecht moet voorrang hebben op alle nationaal recht, zowel gewoon als grondwettelijk recht.

De gevolgen van de onverenigbaarheid van het nationale recht met het gemeenschapsrecht moeten door de nationale

rechter getrokken worden. Het nationale recht is dan ongelukkig in gemeenschapsverband, maar kan geldig blijven tegenover derde landen.

Tijdens de bespreking kwam van Italiaanse kant de klassieke theorie uit de hoek: de gemeenschapsverdragen werden door een gewone wet goedgekeurd; zij kunnen geen hoger gezag hebben.

Van Engelse zijde werd de vraag gesteld hoe het Hof de grondrechten van de burgers zou vaststellen, vooral daar Groot-Brittannië geen geschreven grondwet heeft. Gevat antwoordde rechter Kutscher met de wedervraag, hoe de Engelse rechters dat dan wel deden. Het pretoriaanse aspect van de rechtspraak van het Hof werd in de discussies herhaaldelijk onderstreept.

De derde uiteenzetting werd gedaan door de Belgische rechter J. Mertens de Wilmars, onder het voorzitterschap van advocaat-generaal K. Roemer. Het onderwerp was: "Praktijkaspecten van 's Hof's jurisprudentie".

Het communautaire rechtssysteem omvat vier rechtsvorderingen: tot nietigheid, tot vaststelling van de tekortkoming van een Lid-Staat, tot interpretatie (prejudicieel verzoek) en tot verantwoordelijkheid. Uit het oogpunt van de verdediging van de belangen van particulieren is het prejudicieel verzoek veruit het voornaamste.

De beslissingen van het Hof over prejudiciële geschillen werden m.b.t. vijf problemen onderzocht:

1. De oprichting van de douane-unie en het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Het Hof geeft een uitgebreide betekenis aan het begrip "recht met gelijke werking als een douanerecht", en legt aan de Lid-Staten verbod op dergelijke rechten in te voeren. Het beslist dat de interpretatie van het gemeenschappelijk douanetarief aan het Hof behoort. Het verbiedt de discriminatoire maatregelen die een Lid-Staat t.o.v. de ingevoerde produkten van een andere Lid-Staat neemt.

2. De mededinging en de steunmaatregelen van de Staten. Deze rechtspraak betreft de exclusiviteitscontracten, de industriële eigendom, het kartelrecht en het misbruik van machtspositie. Hier bestaan delicate problemen: de verbodsbepalingen van het communautair recht hebben niet altijd hetzelfde voorwerp als die van de nationale wetgevingen. Het Hof onderzoekt ook de subsidiëring van staatswege en waakt ervoor dat staatsondernemingen niet aan de regels van de mededinging ontsnappen.

3. De sociale rechtspraak van het Hof. Het vrije verkeer van de werknemers steunt op het principe van de non-discriminatie inzake betrekking, loon en andere arbeidsvoorwaarden. Het Hof verhindert dat de Lid-Staten bijzondere voordelen aan de werknemers van andere Lid-Staten weigeren. Hier ontstaat de kern van een Europees burgerschap.

4. De bescherming van de grondrechten. Men heeft zich afgevraagd of het gemeenschapsrecht niet tot gevolg zou hebben dat de door de nationale constituties toegekende grondrechten in gevaar komen. De rechtspraak van het Hof houdt vast aan de specificiteit en onafhankelijkheid van het gemeenschapsrecht t.o.v. het nationale recht, maar affirmeert tevens dat de grondrechten van de burgers deel uitmaken van de algemene rechtsbeginselen van het gemeenschapsrecht.

5. De institutionele structuur van de gemeenschap. De rechtspraak van het Hof bevestigt, dat de Gemeenschap de bekwaamheid heeft om internationale verdragen te sluiten en dat de gemeenschapsregels extraterritoriaal effect hebben, zodat ook ondernemingen van derde landen erdoor gehouden zijn wanneer ze op het grondgebied van de Gemeenschap optreden.

Op deze uiteenzetting volgde een zeer levendige discussie. Van Engelse zijde kwam onmiddellijk de vraag, of die rechtspraak van het Hof nu echte "case law" was met toepassing van het principe "stare decisis". Rechter Donner antwoordde, dat het Hof ingevolge een diepgewortelde con-

tinentele overtuiging, dat alleen de partijen door de beslissing gebonden zijn, aan zijn arresten buiten de eigenlijke zaak geen formeel gezag kan toekennen. Hij wees echter op de morele autoriteit van de arresten, en ook in Engeland is het toch zo dat de rechtspraak ondanks de regel van het "stare decisis" evolueert.

Van Franse zijde werd de vraag naar de kosteloze rechtspleging gesteld. Rechter Mertens de Wilmars antwoordde, dat er geen balie is bij het Hof en dat de aanwijzing van een advocaat op nationaal vlak gebeurt. In geval van gerechtelijke bijstand kan het Hof gelasten dat de kosten ten laste van de Gemeenschap komen.

Van Italiaanse zijde werd opgemerkt dat het Hof bij tegenstrijdigheid tussen gemeenschapsrecht en nationaal recht toch de twee rechten moest interpreteren, wijl het alleen bevoegd is voor de interpretatie van het gemeenschapsrecht. Rechter Mertens de Wilmars antwoordde, dat het Hof het verdrag interpreteert en uitspraak doet over de geldigheid van communautaire akten; het interpreteert het nationaal recht niet; hij gaf echter toe dat vele tot het Hof gerichte vragen tot interpretatie op kwesties van nationaal recht doelen; dit moet opgelost worden door samenwerking van de nationale rechter en de gemeenschapsrechter.

Van Duitse zijde werd erop gewezen dat de arresten van het Hof zo bondig waren en werd de vraag gesteld of het niet beter zou zijn de "dissenting opinion" in te voeren. Rechter Mertens de Wilmars antwoordde, dat de arresten van het Hof toch zeker hun motieven opgaven, en dat hij niet meende dat het nuttig was "de motieven van de motieven" te geven. Hij zei verder, dat de "dissenting opinion" hem onverenigbaar leek met het feit dat de rechters slechts voor zes jaar benoemd worden en herbenoembaar zijn: de "dissenting opinion" zou door de wens van herbenoeming kunnen geïnspireerd worden.

Ook betreffende de kwestie van de grondrechten waren er talrijke opwerpingen. De synthese van de antwoorden van de rechters was, dat volgens de rechtspraak de grondrechten van het gemeenschapsrecht deel uitmaken, maar dat niet elk artikel van de grondwetten der Lid-Staten automatisch gemeenschapsrecht is. Het Hof inspireert zich op de verschillende grondwettelijke tradities en documenten van de Lid-Staten en maakt geen onderscheid tussen landen van geschreven en ongeschreven recht. Er zijn meer en minder belangrijke grondrechten en de eerste zullen tot de communautaire orde behoren. Het is de beginoplossing van een zeer moeilijk probleem.

De bijeenkomst werd besloten met een toespraak van de Franse voorzitter Lecourt. Hij onderstreepte dat de gemeenschap een levend en praktisch recht heeft, dat steeds aan autoriteit wint: er is geen voorbeeld van een nationale rechter die na een prejudicieel geschil het arrest van het Hof niet gevolgd heeft.

Tot besluit betoogde hij, dat er een communautaire openbare orde bestaat, die door de nationale rechters zelfs van ambtswege moet aangevoerd worden.

A. Houtekier

VII EUROPEES COLLOQUIUM VOOR AGRARISCH RECHT TE DEN HAAG

Van 18 tot 20 oktober 11. hield het Europees Comité voor Agrarisch Recht (Comité Européen de Droit Rural - C.E.D.R.) in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Agrarisch Recht zijn zevende Europees Colloquium. Sinds 1961 wordt om de twee jaar in één van de landen van de E.E.G. een dergelijk colloquium gehouden. Na Straatsburg, Brussel, Luxemburg, Bad Godesberg, Cagliari en in 1971 weer Luxemburg, was het ditmaal de beurt aan Den Haag om de vertegenwoordigers van 16 landen te ontvangen.

Tijdens de openingszitting hield professor W. HABSCHIED uit Würzburg een fel opgemerkte redevoering onder de betekenisvolle titel "Naar Europees Recht". Hij wees in zijn inleiding o.m. op de belangrijke rol die de rechtsscholen en de juristen door de eeuwen heen gespeeld hebben in de vorming van de Europese gedachte, en gaf een overzicht van alles wat op gebied van het agrarisch recht sinds de totstandkoming van het E.E.G.-Verdrag reeds werd verwezenlijkt. Het voeren van een gemeenschappelijke rechtsbeleid in de agrarische sector mag echter niet beperkt blijven tot het uitvaardigen van richtlijnen die weliswaar de lidstaten verbinden maar hun tegelijk de meest volstreekte vrijheid laten wat de te nemen uitvoeringsmaatregelen betreft. Volgens hem dient verder te worden ingegrepen in de nationale rechtsorde; op het gebied van het agrarisch erfrecht, het pachtrecht, het agrarisch krediet en de samenwerkingsvormen in de landbouw dient aan uniformisatie van de wetgeving te worden gedacht. Tot slot betoogde prof. HABSCHIED dat Europa vooral in de agrarische sector "Europese" juristen nodig heeft; daarom ook zou het onderwijs van het agrarisch recht moeten geactiveerd en aan onze universiteiten niet langer meer stiefmoederlijk mogen behandeld worden.

Twee onderwerpen waren op de agenda van dit colloquium geplaatst. Een eerste werkgroep behandelde "De landbouwbelastingheffing in het Europa van de Negen" waarvoor mr. M. VAN DER HEYDE, fiscaal adviseur bij het Ministerie van Landbouw en Visserij te 's-Gravenhage, als algemeen rapporteur optrad. De sociale, economische en structurele aspecten van de verhouding landbouw - belasting werden ontleed. Uit de conclusies van het algemeen rapport citeren wij: "In de landbouw dienen de belastingstelsels in zekere mate geharmoniseerd te worden voor het verkrijgen van gelijke concurrentievoorwaarden en om discriminatie te voorkomen", en verder: "Bij het beleid ter zake van belastingheffing op onroerend goed in de landbouw dient rekening gehouden te worden met specifieke problemen".

Een tweede commissie waaraan het merendeel van de congressisten deelnam, had als thema "De harmonisatie van de nationale wetgevingen inzake landinrichting". Dr. DE LEEUW, adviseur bij de Nationale Landmaatschappij te Brussel en buitengewoon hoogleraar aan het "Institut des Hautes Etudes de Droit Rural et d'Economie agricole" te Parijs, algemeen verslaggever van deze commissie, bakende in zijn inleidend betoog tevens het terrein af van het onderwerp: het begrip landinrichting zelf, de wijze waarop de harmonisatie van de nationale wetgevingen dient doorgevoerd en de opportuniteit van deze harmonisatie.

Het begrip "landinrichting" heeft slechts de laatste jaren ingang gevonden in die landen die naast een wetgeving op de ruimtelijke ordening ook beschikken over een wetgeving op de ruilverkaveling van landeigendommen. Thans echter staat de landinrichting in het brandpunt van de belangstelling. Zo werd in Nederland reeds de voorbereiding aangekondigd van een algemene Landinrichtingswet die de Ruilverkavelingswet 1954 moet vervangen. Onder landinrichting wordt volgens de commissie verstaan het geheel van overheidsmaatregelen genomen met het oog op de harmonische ontwikkeling van het platteland in functie van de mogelijkheden die dit biedt en van de belangen van de bevolking. Vanzelfsprekend dient de harmonisatie van de nationale wetgevingen ter zake te worden gezien in het kader van de verdere ontwikkeling van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Problemen zoals de vestiging, de vergroting en de verkavelingsstoestand van de landbouwbedrijven hadden de bijzondere aandacht van de Commissie. Dat de landinrichting tenslotte ook voor niet-agrarische doeleinden dient te worden aangewend zal iedereen die met de bescherming van ons leefmilieu begaan is, van harte onderschrijven. Terloops zij aangestipt dat de Belgische

Wet van 22 juli 1970 op de ruilverkaveling van landeigendommen uit kracht van de wet de ruilverkaveling reeds tot een instrument van de landinrichting en de plattelandsontwikkeling heeft omgevormd.

Naast deze wetenschappelijke activiteiten was het colloquium voor de talrijke juristen, opgekomen uit de vier hoeken van Europa en ver daarbuiten, een unieke gelegenheid voor nieuwe contacten en nadere kennismaking.

M. Heyerick

Secretaris van de Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht

BELGISCHE VERENIGING VOOR EUROPEES RECHT

Wij ontvingen van prof. mr. L. Goffin, voorzitter van de Belgische Vereniging voor Europees Recht onderstaand schrijven:

Onder de handtekening van Prof. Dr. Guy Schrans verscheen in het *Rechtskundig Weekblad*, 1972-1973, 2033 e.v. een verslag over het Internationaal Congres voor Europees Recht te Luxemburg. Daarin werden terloops aan de Belgische Vereniging voor Europees Recht verwijten gericht die elke grond missen.

Naar mijn mening voelen de Vlamingen zich wel op hun plaats in deze vereniging waar o.a. de gewone algemene vergaderingen beurtelings in het Nederlands en in het Frans worden gehouden en waar op vergaderingen van de raad van beheer ieder zijn taal spreekt.

Weliswaar was dit niet het geval toen de heer Guy Schrans zelf sekretaris-generaal van deze vereniging was. Jammer dat hij toen zijn bezwaren niet heeft laten gelden.

Voor het overige is de raad van beheer de mening toegedaan dat aansluiting van hun leden bij een politieke beweging of partij uiteraard niet onvereenigbaar is met een mandaat van beheerder in een wetenschappelijke vereniging.

TIJDSCHRIFTEN

Recueil Dalloz-Sirey—jg. 1973—nr. 29

Jacques Chevassus, Le refus par des éducateurs de témoigner en justice—Législation—Informations rapides.

nr. 30

Charles Aubert, Le code des tribunaux administratifs—Jurisprudence—Sommaires de jurisprudences—Informations rapides—Législation.

Common Market Law Reports—jg. 1973—part 72

Cases—Decisions—Legislation.

part 73

Cases—Decisions—Legislation

The Comparative and International Law Journal of Southern Africa—jg. 1973—nr. 2

M. Wiechers, South West Africa: The background, content and significance of the opinion of the World Court of 21 juin 1971.—AMR Ramolefe, AJGM Sanders, The structural pattern of African regionalism—A. Mc Call-Smith, Comparative aspects of the rights of the beneficiary in the South African trust—Copeling, Home, Mofokeng, Van der Merwe, Van Rooyen, Wiechers, Botswana-Lesotho-Malawi, Rhodesia-South Africa-SW Africa-Zambia.

European Journal of Political Research—jg. 1973—nr. 3

Michael Taylor and Michael Laver, Government Coalitions in Western Europe—Per Stava, Theories of Public Policy Making and the Location for Norwegian District Colleges and Universities—Helga Hernes, The Visible Hand of the Multinational Corporation: A Review—William Miller, New Methods for Ecological Analyses.